БАРЫ ДА УЬЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!

ЛЕНИН ЁЛУ

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ
ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

ТАЛАТГЮН
20
ФЕВРАЛЬ
1990
№ 22 (10508)

Багъасы 3 кепек

Промышленностну ва социальный масъалаланы бёлюгюню почтасындан

Гьаракаты яхшы

Хасавюртдагъы шагьар ашамлыкъ малланы комбинаты гетген йыл 6 янгы продукция чыгъармагъа башлагъан. Шоланы эки тюрлюсю пряниклер, дёртюсю «Мольвина», «Мсинжи» деген сувлар ва «Столовое содовое» деген минерал сув.

Гетген йыл комбинат алывчулагъа 2 миллион 387 минг манатгъа мал йиберген. Шону 217 минг манаты планны уьстевюне алынгъан.

Мунда ишине бек яхшы тюшюнген ва къаст этип чалышагъан ишчилер аз тюгюл. Гьалива этеген, пряниклер биширеген цехлерде ишлейген Хамса Алиева, Замира Ибрагьимова, Зоя Абдулмуталибова, Ибрагьим Цахаев, Абдул Кукуев ва оьзгелери айрокъда гёрмекли натижалагъа етише.

Предприятиеде эсгиленген ясандырывланы янгы, иш чыгъарывну хыйлы артдырмагъа имканлыкъ береген ясандырывлар, автоматлар ва ярым автоматлар булан алышдырывгъа да яхшы агьамият бериле.

Гьали янгы кампет цехни бинасын къурув тамамлана тура. Ювукъ заманны ичинде хамурдан этилеген маллар чыгъарагъан цехни къурулушуну биринчи гезиги де ишленме башланажакъ.

Бу йыл мунда 90 яшгъа ери булангъы яшлар бавуну ва 60 квартирлик яшавлукъ уьйню къурулушу ишленме герек.

М. ИБРАГЬИМОВ.

ЧАЛТ ВА МЕКЕНЛИ КЮЙДЕ ИШ ГЁРЮВЛЕР ТАРЫКЪ

СССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ УЬЧЮНЧЮ СЕССИЯСЫНЫ АЧЫЛЫВУНДА

М. С. ГОРБАЧЁВНУ СЁЙЛЕВЮ

Ёлдашлар! СССР-ни Оьр Советини уьчюнчю сессиясын ача туруп, чечмек учун ону алдында токътагъан масъалаланы характерине гёре, адатлы гьалдагъы парламент жыйынны оьлчевлеринден олхийлы ари чыгъегъанын бютюнлей инанып булан айтмагъа сюер эдим. Сессияда бизин жамиятыбызны оьсювюнде сан якъдан бютюнлей тюрленивлеге гелтирежек законлар къабул этилмеге герек. Уьлкени яшаву учун ону агьамиятлылыгъы ва бизин барыбызны да жавапчылыгъыбызны зорлугъу шону булан белгилене.

Биз оьзгерювню ишибизни башлайгъан шартланы айрыча шыгъы гьалында айтмай къоймагъа ярамай. Аслусу — яшавну бары да тармакъларын ва халкъны къатлавларын къуршап, янгыртып къурув демократиягъа, аянлыкъгъа, эркинликге, адамланы гьакъылларыны ва энергиясыны азат этилмесине тиеген якъдан кёп зат эди, революциячы къайдада янгыртывну ёлу — шо мекенли факт — уьлкени жамият оьсювюн бирден бек чалтландырды.

Шону булан бирге де, Халкъ депутатларыны экинчи съездин де ва партияны ЦК-сыны Пле- … саплана. Озокъда чы, уьлкени загьмат коллективлерини де.

1990-нчы йылны оьтген ай ярым вакътиси бизин рагьатсызлыгъыбызны гьалиге кемитмей. Белгиленген чаралары яшавгъа чыгъарывда центральный органланы даражасында алгъасамайгъанлыкъ ва къурумсузлукъ кёп. Лап да аз даражадагъы гьаракатчылыкъ да етишмей, булай заманда пап-парахат олтуруп турмагъа биревге де ярамай. Экономиканы ишин юрютювню осаллашдырывуну процесси гьалиге токъталмагъан. Предприятиелени арасында туврадан-тувра хозяйство байлавлукълары эсте ёрукълашдырыла, монополизмни, группа къайдадагъы пайдаланы дазуландырывгъа бакъдырылгъан механизмлер ишлемей. Шону тергевсюз къоймагъа ярамай, иш гёрме герек. Экономика янашывлары гьали де гьазирленмеген ерлерде эсги къайдаланы къоллама герек, гёчюв девюрю гьали шону ва бирисини бирликде иш гёрювюне ёл берилме ярайгъанлыгъы булан айрыла. Озокъда, янгысына алгъа багъып барывгъа тергевлюк булан.

Эгер бир-биревлеге ихтиярлылыкълар таманлыкъ этмей … зат чы. Натижада буса халкъ къоллайгъан маллар, сурсат, комплектлешдиреген маллар, хаммал, предприятиелени бир гьалда ишлевю учун тарыкълы оьзге материал ресурслары белгиленген ерлерине етишмей.

Биз гьали бир вакътини ичинде, бир-бирибиз булан тыгъыс байлавлукъда иш гёрмеге, алгъасавлу чаралар къабул этмеге ва экономика реформаны мекенли кюйде алгъа юрютмеге борчлубуз. Шо буса, булай айтгъанда, бир медальны эки де яны. Реформаны ёлларында иш чыгъарывну ва сиптечиликни оьсдюрювню янгы уллу гючлерин къоллавну таъмин этмеге, хозяйствону юрютювню янгы формаларына ёл ачмагъа тарыкъ. Дагъы ёл ёкъ, шо якъдан алгъанда жамиятда разилешив бар. Арт вакътилени сынаву лап да шо хозяйство механизмни, ондан да артыкъ болуп — производство аралыкъланы бютюн системасын янгыртып къурувну ёлларында бугюнгю бары да масъалаларын уллу оьлчевлерде чечме болагъанын бирдагъы ва бирдагъы керен де гёрсете. Янгыртып къурувну, уллу оьлчевлердеги экономика реформаны аста юрютюв бизин бугюнгю къыйынлыкъларыбыз- … булан бирлешмеге герек.

Уьлкени къыбласында адамланы оьлювюне, яшайгъан ерлеринден кёп къадарда къувалавлагъа гелтирген агьвалатланы къайгъылы кюйдеги генглешивюн биз авур кюйде башдан гечиребиз.

Ювукъ адамларын тас этген агьлюлеге, уьйлерин ташлап, даим яшайгъан ерлерин къоюп балагьгъа тюшгенлеге мен Оьр Советни атындан къайгъырышны лап да терен гьислерин билдирмеге сюер эдим. Узакъ заманны боюнда оьзлени чечме тынч тюгюл масъалаланы политика ёлда чечмек учун бары да зат этилди. Тек минглер булангъы адамланы оьлювюню алдын алмакъ учун этмеге дагъы бир зат да къалмагъанда, Оьр Советни Президиуму чрезвычайный чаралар гёрювню ёлун тутду. Гьали шонда гьал, булай айтмагъа ярай буса, тергевню тюбюнде сакъланып тура, тек гьал алдын йимик къыставуллу. Биз, алданокъ да шарт этгеник йимик, магъа айтгъаны йимик, республикаланы да шолай ёравлары бар — тувулунгъан гьалгъа къарамакъ учун ва умуми къастларыбыз булан гьакъыллы кюйдеги янашыву- … рекбиз. Миллетчилик гьислерин ягъагъан, тюртюшювлеге кисдиреген ерлерде лап да къатты кюйде иш гёрмеге тарыкъ.

Яшыртгъын туруп, халкъны арасында гёрюнмейген кюйде яшынып, шо адамлар намарт кюйде иш гёре, ал гёрюнюшге яшоьрюмлени, яшланы, къаныгишилени чыгъара, бакъдырылгъан тапанчаны тюбюн де деме ярайгъан кюйде билдиривлер этмеге, законлагъа къаршы, Конституциягъа къаршы актлагъа къоллар салмагъа оланы борчлу эте.

Милли янгыртылывуну лозунгларыны тюбюнде оьзлени гьислери, тар эгоист муратлары учун халкъланы ябушувгъа тартагъанлагъа биз законну бютюн гючюн къолламагъа борчлубуз. Шолай законну проекти Оьр Советге берилген. Болгъан чакъы тез ишге салмакъ учун къарамагъа ва къабул этмеге гьазирлемекни Законлар чыгъарывгъа, законлулукъгъа ва закон къайдалагъа къарайгъан комитетге тапшурмакъ муратгъа къыйышывлу. Шону асталашдырмагъа бизин ихтиярыбыз ёкъ.

Ёлдашлар! Гьалиги гьал … бизин жамиятыбызны … ну барышын чалтлашдырмакъны янын тутагъан, бюрократизм, тутумсузлукъ, жавапсызлыкъ булан къаршы ябушувну гючлендирмекни, законланы къатты кюйде юрютювню, жинаятчылар ва коррупция булан ябушув юрютювге байлавлу таъсирли чаралар къабул этивню, транспортда, сатыв-алывда, къуллукъланы кютювде, бизин шагьарларыбызны ва посёлокларыбызны орамларында низам болдурувну талап этеген совет адамланы къастларына биз муна лап да шолай къарайбыз. Шолар барысы да демократияны, аянлыкъны, янгыртып къурувну оьсдюрювню талап этеген табии элементи гьисаплана.

Шону булан бирге де, ёлдашлар, масъаланы бириси янына да сизин тергевюгюзню бакъдырмагъа сюер эдим. Шо яхшы демократ процесслеринден, жамиятны уянгъан сиптечилигинден, халкъны пайдаларындан ва жамиятны революциячы къайдада янгыртывну талапларындан йыракъ муратлары булангъы адамлар пайдаланмагъаны бизин учун бек агьамиятлы. Уьстевюне, биз гьакимлеге тынглавсузлукъгъа, законну бузувлагъа чакъыра- … чылыкъ этмеге болалар. Чыдамсызлыкъны, гюч этивню, булгъавурлукъну артыкъ гёрегенлени буса оьзлер дюрбюз деме сюеген демократлагъа, плюрализмни ва идеяланы эркин кюйдеги уьчешивюню янларыбыз дейгенлени арасына къошмагъа бирдокъда ярамай. Бизин прессабыз, массовый информация къуралларыбыз яратывчулукъ процесслени бузув процесслерден ачыкъ кюйде айырмагъа тюше деп айтмагъа герек. Уьстевюне, оланы низамсызлыкъгъа, душманлыкъгъа ва гюч этивге кисдиривчюлени къуралы гьисапда пайдаландырыв ёл берилме ярайгъан зат тюгюл.

Яш, гьали де къатмагъан демократиябызны якълав, халкъны пайдаларын якълав бизден мекенли кюйде иш гёрювлени талап эте. Гьали гьар къайсы буса да айрыча пайдалар ва гьай этивлер, янгыз айры-айры къатлавланы ва халкъны группаларыны яхшы яшаву аслу зат болуп къалмай. Янгыртып къурув нечик баражагъы, ватандаш ва миллиара татывсузлукъларсыз, гюч этивлерсиз демократияны ва разиликни ёлларында ону …

Инамлы кюйде ишлей

Хасавюртдагъы мебель этеген фабрикни коллективи янгы йылгъа инамлы кюйде абат алгъан. Фабрикни ишчилери 1990-нчы йылны планыны уьстевюне 100 минг манатны продукциясын чыгъармагъа борч алгъан. Шо продукция аслу гьалда иш юрютювню технологиясын янгыртывну, алдынлы сынавну къоллавну, иш заманны асувлу кюйде пайдаландырывну гьисабына алынажакъ.

Пачалыкъ белгиси булан чыгъарылагъан продукцияны къадарын 54 процентге етишдирмеге хыял этиле.

Мебель этеген цехде янгы ва автоматлашдырылгъан линиялар ишге салынгъан сонг …

къумунда да эсгерилгени йимик, янгыртып къурувну барышы, чалтлыгъы ва натижалары булан, пайдаландырыв базардагъы гъал-хиллвара масъалаларыны оьрчюю, ёрукълулукъну осаллашыву булан рази болмайгъанлыкъ гёрюндю ва арта.

Гъали жамият гъакъыкъатда оьзюню талап этивлеринде бир болгъан — бары да тармакъларда ишни гючлендирмек, гъаракатчылыкъны ва жаваплылыкъны бек артдырмакъ, ёрукълулукъ этмек, низамны беклешдирмек. Умуми кюйде айтгъанда, ёлдашлар, инг башлап экономиканы тармагъында чалт ва къатты кюйде иш гёрювде тарыкълы дазугъа етишдик.

Экономиканы яхшылашдырывгъа байлавлу болуп, гъукумат берген таклифлеге байлавлу алгъасавлу ва перспективалы чараланы Халкъ депутатларыны съезди бегетди. Тек оьзюню бютюн агъамиятлылыгъы да булан шо янгыз оьзю гъукуматны да, тюпден оьрге ерли ону табилигиндеги бары да органланы да гъар гюнлюк, къайгъыывлу кюйдеги ишин юрюлме герекли программа гьы буса, шолай ихтиярлылыкълар берилсин учун гъай этмеге тарыкъ. Эгер бажарывлулугъу яда жаваплылыгъы етишмей буса, шо заман лакъыр башгъача болмагъа тюше.

Гъукуматдан, центральный органлардан оьтесиз кёп зат гъасил болагъаны шеклик тувдурмай. Тек белгиленген программаны яшавгъа чыгъармакъ учун уллу жаваплылыкъ республика, ерли органланы уьстюне де тюше, айрокъда сурсатгъа, енгил ва ашамлыкъ промышленностгъа, къуллукъланы кютювню, транспортну, сатыв-алывну тармагъына — адамланы гъар гюнлюк гъажатларына тиеген бары да затланы тармагъына башгъачалай бек тюше.

Ерлердеги бизин кадрларыбыз оьзгени гъисабына яшайгъанлыкъны къайдасындан аста арчыла. Оланы чабанлыгъы ва гъатта жавапсызлыгъы саялы кёбюсю гезиклерде социальный якъдан къыставуллукъ да тувулуна. Темир ёл транспортну бютюнлей бек бузукъ экенлиги, бары да ерлерде вагонланы оьз заманында къотарыв юрюлмейгенлиги ачыкъ ны дагъы да бек теренлешдирмеге бола. Мунда Оьр Советден, уьлке оьзюнден инг башлап есликни ва топуракъны гъакъында законланы, бары да оьзге экономика законланы да къаравуллайгъан ону бу сессиясындан да кёп зат гъасил бола.

Реформаланы, тюрленивлени тарыкълылыгъы оьзге тармакъларда да булай гючлю кюйде гъис этиле. Миллиара аралыкъланы алыгъыз. Айры-айры регионларда болуп турагъан ишлерден биз барыбыз да рагъатсызбыз. Адамланы оьлювюне ва материал якъдан тас этивлеге гелтиреген къалмагъаллы чорт тюювнлени мекенли кюйде чечмеге, къоркъунчлу, бир якълы барышланы токътатмагъа янгыз Совет Федерацияны уллу оьлчевлерде тюрлендиривню чалтлашдырывну ёлунда бажарылагъаны баргъан сайын ачыкъ гёрюне.

Башгъа зат да ачыкъ: шо якъдан алгъан заманда гёрюлеген чаралар, оьзлер къайда яшай буса да, бары да миллетлени адамларыны законлу ихтиярларын якълавгъа байлавлу мекенли кюйде иш гёрювлер гъы керен де къаст этмек учун хас заман айырмагъа герекбиз.

Оьр Советни алдагъы сессиясыны къарарларыны тюз экенлигин ва шолар гери урулгъанлыкъ авур натижалары булангъы къыйынлы гъалгъа гелтиргенин яшав гёрсетди. Шо чараланы аслу маънасы эки халкъны пайдаларын бирлешдирив, Азербайжанны онгача ихтиярларын ва туташлыгъын бегетив, Азербайжан ССР-ни составында Тав Къарабахны халкъын оьсдюрювню тарыкълы болагъан бары да гарантияларын таъмин этив эди. Муна шо масъалагъа къайтгъан заманда, тергев беривге тийишли формула.

Бакудеги ялын чыкъгъан Душанбедеги артдагъы агъвалатлар миллиара душманлыгъыны оьтесиз бек къоркъунчлугъуну гъакъында айта. Гюч этивлени башалманлыгъы булан узатылагъан бир туташ барыш йимик зат. Ёлдашлар, сёз мунда уьлкени къысматы ва бизин ватандашларыбызны аманлыгъы гъакъында бара. Отну токътатмакъ учун биз бары да затны этмеге ге- кёп уллу оьлчевлерде политизациялашдырыв хас. Янгыртып къурувну аслу муратларыны бириси шонда, пачалыкъны ва жамиятны ишлерин юрютювге бугюн лап да генг кюйдеги халкъ массалары гъакъыкъатда къуршалагъанын янгыз къутламагъа бола. Республикаларда ва ерлерде сайлавлардан сонг туташ, янгы структураны амалгъа геливю тамамланажакъ. Оьз-оьзлюгюнден шо бизин политика системабызны функциялашдырывгъа бютюнлей гёчюв демек болажакъ. Шо якъдан алгъан заманда, СССР-ни Конституциясыны алтынчы статьясын алышдырма герекли гъакъында ЦК-ны февраль Пленумуну таклифини де принципли кюйдеги агъамияты бар.

Булар барысы да бирликде алгъан заманда, шолай да янгы жамият къурумланы кёп къадарда тувулунувуну процесси давам этилегенде, уьлкеде янгы гъал ярата, эркин этилген халкъ гючюн яратывчу ёлгъа, янгыртып къурувну пайдаларына бакъдырмагъа имканлыкъ бере. Митинглерде ва демонстрацияларда янгыртып къурув- этивлеге чакъырывлагъа, англай туруп, разисизликни отун якъма, къувун салма къаст этивлеге биз тергевсюз къалмагъа ва тийишли къыймат бермей къоймагъа болмайбыз. Айыплылар закон булан къатты кюйде жавап бермеге борчлу.

Биз къурмагъа сюеген правовый пачалыкъ инг башлап жамиятда оьмюр сюреген къаравланы ва пайдаланы кёп тюрлюлюгю политика структураланы оьлчевлеринде оьзлени гъакъында эркин кюйде билдирмеге, якъламагъа имканлыкъ алагъаны, политика къуралланы булан оьз муратларына етишме имканлыкъ алагъаны булан айрыла. Бютюн маъна шонда, ёлдашлар. Эркин кюйдеги сайлавланы биз неге этгенбиз, Съезд ва Оьр Совет не учун ишлей, генг кюйдеги аянлыкъ, жамиятны демократлашдырыв не учун генглеше ва теренлеше дагъы деген сорав тувулуна. Конституцияны кюрчюсюнде токътагъан бары да ватандашлар ва къурумлар ачыкъ кюйдеги политика процессинде ортакъ- ми экен дагъы деген затны гъакъында сёз бара. Янгыртып къурув гъали болуп турагъан процесслеге кёп тюрлю позицияланы, пикруланы, къаравланы арагъа чыгъарды. Шо — болма герек кюйде, шо процесс — инамлы кюйде ёрамагъа ярай — гележекде де оьсежек. Тек аслу затда биз гъали бир болмагъа герекбиз: янгыртып къурувну оьзюн якъламагъа тарыкъ.

Ахырда да: гёнгюлсюзлюклеге чыгъа турмай, гелигиз, ишлейиклер, бизин уллу имканлыкъларыбызны гъакъында йимик, болма имканлы къоркъунчлукъланы гъакъында да даим эсде сакълай туруп ишлейик. Къаныгъывлу кюйде ишлемеге, мекенли кюйде алгъа юрюмеге тарыкъ.

Бизин пачалыгъыбызны алдында токътагъан бек уллу масъалаланы биз янгыз шо ёлда чечмеге болажакъбыз.

СССР-ни Оьр Советини чалышывуну бу жаваплы девюрюнде ишде сизге уьстюнлюк ёрамагъа изну беригиз. СССР-ни Оьр Советини уьчюнчю сессиясы ачылгъан деп билдиремен.

фабрикде дагъы да 400 минг манатгъа продукция чыгъармагъа имканлыкъ тувулунажакъ.

Фабрикде янгыз продукция болдурувну артдырыв булан тамамланып къалмай. Онда экономия этивню гъайы да этиле. Шолай, дагъыдан-дагъы асувлу чаралар гёрювню натижасында, кёп къадарда исив ва электрик гюч, оьзге материалланы экономия этмеге бажарылгъан.

Янгылыкъ яратывчуланы гъаракаты булан фабрикде 12 минг манатны къадарында продукция чыгъармагъа имканлыкъ болгъан.

В. ЯРМОЛЕНКО

Натижалар яман тюгюл

Магъачкъаладагъы сют заводну 1989-нчу йылдагъы гъасиллери чыгъарылгъан. Шо гъасиллер гёрсетегени йимик, бу завод гетген йыл 11 миллион 40 минг манатны малын чыгъаргъан. Мунда «Эскимо» марожна да чыгъарыла. Шишалагъа сют ва акъкъатыкъ къуягъан участкада загъмат тёгеген бригаданы членлери Патимат Жаппарова ва Патимат Къасумова, къаймакъ гъазирлейген бригададан Алпият Булатова ишде айрокъда яхшы натижалагъа етише. Ярышда алдынлы ерлеге ес болагъаны саялы эсгерилген ёлдашлар къызыл вымпеллер ва акъча булан савгъатлангъан.

Заводну коллективи учун бу йыл къыйынлы башлангъан. Хаммал ва бош шишалар етишмейгенлигинден алывчулагъа 24-нчю январгъа ерли 100 тоннагъа ювукъ акъ къатыкъ аз йиберилген.

Заводда социальный-яшавлукъ масъалаланы чечилеген кюю де ишчилени рази этмей. Биринчи кварталда 40 квартирлик яшавлукъ уьй берилежегине де къарамайлы, мунда очередге тургъанланы санаву кемимей. Заводда аслу гъалда къатынгишилер ишлейгенине де къарамайлы яшлар бавлары къурулмай.

М. ОЛЕГОВ.

Сайлавланы къаршылавгъа

Гъаракатчылар гёрсетилген

Бугюнлерде уьлкебизни кёбюсю ерлеринде сайлавлагъа гъазирлекив ишлер янгыртып къурувну къайдаларында юрюлегенлик гёрюнюп тура. Оьтюв токъталып турагъан йылларда йиберилген гёземелликлени халкъ гъали мекенли англагъан, болажакъ сайлавларда ишге берилген, халкъны гъайын этегенлени арагъа чыгъармакъ учун чалышалар.

Къакъашура Ленин районда уллу юртлардан бириси санала. Юртда 1019 хозяйство бар, загъматчылар да ишге этек чалып белсенген. Тек шулай къурч загъматы булангъы юртлуланы гъайы этилмейгенликни гъакъында айтмай туруп болмайман.

Оьтген сайлавларда биз юрт Советге депутат этип 36 адамны сайлагъан эдик. Шоланы арасында механизаторлар, савунчулар, къушчулар, юрт интеллигенцияны вакиллери бар. Болса болсун, шо депутатлар юртлулары оьзлеге берген инамлыкъны яшавгъа чыгъармады. Мен оьзюм де сайлавларда ортакъчылыкъ этегеним 35 йыллар бола. Аз заман тюгюл. Тек не этерсен, биз сайлагъан депутатлар бир заманда да халкъ булан ёлукъмагъан, олар берген тапшурувланы кагъызгъа язып, чанг басдырып сакълап тургъан. Мен шулай бир аламатны тергейгеним кёп бола. «Пелен гюн юрт Советни сессиясы бола», — деп билдирилгенде, кёбюсю депутатлар секретарны папкасындан маълуматлар да алып, протоколлар язма белсене. Бирлери нечик язагъанны билмейгени саялы, мен кёмек этген гезиклер де болгъан. Бизге шулай депутатлар тарыкъмы? Юрт Советни сессияларында бары да депутатлар ортакъчылыкъ этмейгени кёп затны англата.

Гъар депутатны белгиленген участкасы, тапшурувлары бар. Тек бири сама бугюн бек агъамиятлы табиатны якълав масъалалагъа бир де агъамият бермеди: юртну ичинде наслыкъ, пакарсызлыкъ кёп. Юрт Советни депутатлары бары да ишлени исполкомну председателине теберип, оьзлер ягъада турса тюз болмас.

Оьзюне 80 йыллар бола турагъан Социалист Загъматны Игити Илмутдин Насрутдиновну танымайгъанлар кёп аздыр. Айтагъаным, ол депутат гъисапда белсенип айланагъан кюй гъайрангъа къалдыра. Тапшурулгъан ишни ол от-ялын йимик яшавгъа чыгъара. Шу тамазадан уьлгю алып сама оьзге депутатларыбыз иш гёрмей.

Депутат оьзюню ишине немкъорай янашагъанлыкъгъа шулай бир затны эсгерсек де таманлыкъ этежек. Сайлавлар битген сонг депутатгъа шагъатнама ва значок тапшурула. Тек не этерсен, бизин депутатларыбызны значокларын кёбюсю гъалда оланы яшлары гёшлерине тагъып айлана.

Бары да юрт Советлерде гъали де тайып битмеген бирдагъы эсги къайда бар. Участка сайлав комиссияланы составын тасдыкъ этегенде къуру бир адамланы къуршап турагъанлыкъ тюз тюгюл. Шулай агъамиятлы ишлеге яшоьрюмлени къошуп, оланы жамият масъалаланы чечеген кюйге уьйретме герек.

Къакъашуралылар 168-нчи сайлав округдан ДАССР-ге халкъ депутатлыкъгъа кандидат этип колхозну председатели О. А. Османовну гёрсетген. Ол гъаракатчы улан экени юртлулагъа белгили. Осман Абдурагъманович ишлейген беш йылны ичинде колхозну экономикасы беклешген, низам ёрукълашгъан. Биз кандидатыбызгъа инанабыз ва ерли Советлерде де шолай депутатларыбыз болгъанны сюер эдик.

С. МУТАЕВ,
Къакъашура.

Он уьч номерли сайлав округ Магъачкъала шагъарны культпросветучилищесини бинасында ерлешген. Ол талаплагъа къыйышывлу кюйде ясандырылгъан. Депутатлыкъгъа кандидатланы автобиографиялары ва платформалары булангъы суратлары салынгъан. Тийишли китаплар, газетлер, телефон, телевизор да бар. Мунда алданокъ гёрюлмеге герекли чаралар гъакъыкъатда бютюнлей тамамлангъан.

Суратда: культура училищесини библиотека къуллукъчулар гъазирлейген бёлюгюню экинчи курсуну студент къызлары-агитаторлар Н. КЪАЙЫРБЕКОВА, С. БАГЪАБОВА, Р. ЭЛДАРОВА, С. АЛИЕВА, Б. ИДРИСОВА сайлав участкада.

Т. МАГЪАММАТОВ чыгъаргъан сурат.

Сайлавланы къаршылавгъа

Миллетлени арасында тенглик ва дослукъ учун

Дайит Арсланбекович Дайитов Буйнакск районну Тёбенкъазаныш юртунда сабанчыны агьлюсюнде тувгъан. Ол гиччиден тутуп яшавну англагъан, оьрюм чагъындан иш булан доланма башлагъан. Савлай уьлкеде юрюлеген загьмат гьаракатдан бир ягъада токътамагъа болмагъан. Биревюлейине, шонда актив кюйде орта̄къчылыкъ этген.

Узакъ йыллар Дайит Арсланбекович партия, хозяйство къуллукъларда ишлеген. Партияны Буйнакск район комитетине 14 йыл башчылыкъ этген. Шо йылларда район республикада инг де алдынлы районлардан бириси гьисаплана эди. Районда кёп школалар, больницалар, клублар, асфальт ёллар, халкъны къуллугъун кютеген идаралар ва яшавлукъ уьйлер къурулгъан.

Сонггъа таба ол хыйлы заман республиканы профсоюзларына ёлбашчылыкъ эте. Къайда ишлесе де, не къуллукъ тап шурулса да, Дайит Арсланбекович Дайитов герти намусу булан халкъ учун чалышгъан. Бугюн де ол халкъгъа къуллукъ этмекни, ону яшавун яхшылашдырмакъны оьзюню аслу борчларындан бириси деп гьисап эте. Дайит Арсланбекович бир нече керен Дагъыстан АССР-ни Оьр Советини депутаты, Президиумуну члени этилип сайлангъан. Ол бу гезик де профсоюзланы атындан 113 номерли Тёбенкъазаныш сайлав округдан ДАССР-ни халкъ депутатына кандидат этилип гёрсетилген.

Биз депутатлыкъгъа кандидат Дайит Арсланбекович Дайитов булан болгъан лакъырыбызны беребиз.

— Дайит Арсланбекович, Сиз ДАССР-ни Оьр Советине кёп керенлер депутат этилип сайлангъансыз. Гьалиги сайлавланы, алдагъыларындан не йимик башгъалыкълары бар?

— Алда сайлавлар, сюйсе Оьр Советге, сюйсе ерли Советлеге болсун, бир мандатгъа бир кандидатура булан оьтгериле эди. Шо саялы да герти танглав, сайланмакъ учун ябушув болмай эди. Гьали буса кёбюсю округларда бир ерге бир нече кандидат гёрсетилген. Мен ойлашагъан кюйде, шо, гертиден де, демократияны ёлунда. Сайлавчуланы имканлыкълары кёп. Олар ишни бажарагъан адамланы сайламагъа, бугюн ким халкъгъа кёп пайда гелтирмеге болагъанлагъа тавуш бермеге бола. Шо буса герти уьстюнлюк, янгыртып къурувну уьстюнлюгю.

— Сайлавланы алдындагъы Сизин программагъыз нечикдир? Не йимик масъалалагъа айрыча агьамият бересиз?

— Революциячы янгыртып къурувну, демократлашдырывну, аянлыкъны ва социальный адилликни яны болуп чалышажакъман. Толу гьакимликни узакъгъа созмай, партияны къолундан алып, халкъ депутатланы Советлерине бермек, партия ва оьзге органланы аппаратын къысгъартмакъ, республикадагъы районланы яртысына кемитмек. Бары да шагьарларда партияны район ва шагьар исполкомланы бирлешдирмек. Шолайлыкъда бары да экономия этилген маяланы халкъны яшавун яхшылашдырывгъа бакъдырмакъ.

«Топуракъны гьакъындагъы» ва «Есликни гьакъындагъы» законланы республикада къабул этивню чалтлашдырмакъ. Сабанчы хозяйстволар эркин кюйде оьсмеге, сабанчылар оьзлени топурагъы ва производство алатлары булан сюйген заманда колхоздан яда совхоздан чыкъма болагъанлыгъын токъташдырмакъ. Савдюгерчилер булан машгъул болагъаны саялы, сатыв-алыв-сатыв кооперативлени япмакъны яныман. Мен халкъгъа тарыкъ лы малланы багьаларын артдырывгъа къаршыман, эгер шолар тергевсюз кюйде оьсе буса, бары да халкъны, айрокъда учителлени ва врачланы алапаларын шо даражада артдырмагъа тарыкъ.

Давну ва загьматны сакъатларына ва ветеранларына айрыча кёмек этмек, оланы оьзлер бажарагъан ишлерине салмакъ. Къатынгишилеге яш тапгъан сонг уьч йылны узагъында айда 70 манатдан кем болмагъан кюйде алапа булан отпуска бермек, школаларда охуйгъан яшлагъа гюнде бир керен гьавайын аш берегенёлну тутмакъ.

Клубланы ва библиотекаланы тарбиялав ишин яхшылашдырмакъ. Мен динни толу эркинлигини яныман, бирев де инсанлагъа динни юрютмеге пуршавлукъ этмеге тарыкъ тюгюл. Милли халкъ байрамларын янгыдан аякъгъа тургъузмагъа, яшоьрюмлени уллулагъа, къатынгишилеге гьюрмет этивюн гючлендирмеге тарыкъ.

Мени аслу борчум — миллетлени арасындагъы тенгликни ва дослукъну беклешдирмек, гьар не къайсы оьжетликге, питнечиликге къаршы къатты кюйде ябушув юрютмек.

— Миллетлени гьакъында сёз чыкъгъан сонг сорап къояйым: Дагъыстанны тюрлю-тюрлю миллетлерини арасындагъы буссагьатгъы гьалгъа нечик къыймат бересиз? Къумукъ халкъ гьаракатына байлавлу не айтмагъа боласыз? Эгер Сиз де депутат этилип сайлансагъыз, шо гьаракатгъа не кёмек этер эдигиз?

— Мен къумукъ халкъны арт вакътилерде тербенишин, оьзюню менлигин якъламагъа башлагъанын бек арив гёремен. Къумукъ халкъ гьаракатыны программа документлеринде кёп пайдалы ва герекли талаплар бар. Шоланы арасында бары да дагъыстан халкъларына герти тенглигин болдурмакъ, кадрланы тюз тангламакъ ва ерлешдирмек, бир-бир ерлерде топуракъланы масъаласына янгыдан къарап, тюз кюйде чечмек, къумукъ тилни гележекдеги оьсювюн чалтлашдырмакъ учун мен ябушув юрютежекмен.

Шону булан бирге бир-бир ёлдашланы тез заманны ичинде къумукълагъа айры автономлукъ бермек деген талапларын мен арив гёрмеймен. Шо буссагьатгъы вакътиде бек къоркъунчлу зат, Азербайжанда ва Арменияда йимик, миллетлени арасында къан тёгювге гелтирмеге бола.

Асруланы боюнда Дагъыстанны халкълары бир агьлю болуп яшап гелген. Олар оьзлени насиби учун бир болуп ябушупда юрютген. Бизин динибиз бир, муратларыбыз бир. Бугюн жыйынларда, митинглерде къумукъ автономияны гьакъында, сайки, биз къумукъланы якълайбыз деп, къычырагъан экстремистлени юзюн ачмагъа герек, шолай адамлагъа къаршы бары да халкъ къаршы ябушмагъа тарыкъ.

Мени гьисабымда Дагъыстанда автономияланы яда округланы болдурувну масъаласын чечмек учун бир зат тарыкъ — Дагъыстан автоном республиканы союз республикагъа айландырма герек. Мен шону учун къаст этежекмен.

— Сиз билеген кюйде, бары да ерлерде йимик, бизин республикада да производство, загьмат низам осаллашгъан. Адамлар, ишин де ташлап, гьар тюрлю митинглеге, жыйынлагъа бармакъны чёпге де багьаламайлар. Шогъар Сиз нечик къарайсыз?

— Сиз айтагъан герти. Бугюн бары да ерлерде низам бек осаллашгъан. Адамлар гьар тюрлю митинглер, жыйынлар ва бош сёз сёз булан машгъул. Гьалны булай болмакълыгъына рядовой адамлар гюнагьлы тюгюл. Ёлбашчы къуллукъчулар айыплы. Оланы кёплери янгыртып къурувну девюрюнде халкъдан айрылгъан ва халкъны тарбиялав ишине тергев бермей. Шо саялы да бир-бир ерлерде айры-айры регистрация этилмеген неформаллар халкъны башын чырмайлар, алдата, адамлардан законсуз кюйде акъчалар жыя. Шо болмагъа ярайгъан зат тюгюл. Ерли гьакимлер, интеллигенция халкъны арасында юрюлеген тарбиялав ишни гючлендирме герек.

— Сизин булан бир округдан депутатлыкъгъа гёрсетилген кандидатланы гьакъында не айтмагъа боласыз?

— 113-нчю Тёбенкъазаныш сайлав округдан ДАССР-ни халкъ депутатлыгъына кандидатлар этилип Анвар Гьамитов, Шарабутдин Инигов ёлдашлар да гёрсетилген. Оланы мен яхшы таныйман, мени гьисабымдан, районну халкъы да яхшы таный. Бугюн мен оланы гьакъында не яхшы, не яман сёз айтмагъа сюймеймен. Шо гьакъда сайлавчулар айтсынлар. Мен инанаман: халкъ 4-нчю мартда бизин гьарибизге тюз къыймат берер деп.

— Республиканы яшавун да буссагьатгъы вакътиде Сизин не йимик масъалалар рагьатсызландыра?

— Шолай масъалалар эки бар ва мени кёп ойлашма борчлу эте. Шоланы бириси — бош тюкенлер ва халкъгъа гьар гюнлюк яшавунда тарыкъ болагъан продукталаны ва малланы къытлыгъы. Бизин пачалыкъ йимик, бай пачалыкъгъа шолай даражагъа етишмек бир де къыйышагъан зат тюгюл. Шогъар бир себеп бар буса, шо да биздеги къурумсузлукъ ва низамсызлыкъ. Сёз нечакъы да кёп, тек этилеген иш ёкъ. КПСС-ни ЦК-сыны гьали артдагъы гюнлерде болгъан Пленумунда да шо гьакъда бек къатты кюйде айтылды. Ишге гёчмеге тезокъ да заман болгъан.

Экинчи масъала — жинаятчылыкъны йыл сайын кёп болагъанлыгъы. Айрокъда жамиятны ва айры-айры адамланы мал-матагьын урлайгъанлыкъ, урушбатчылыкъ, адамланы гьеч бир гюнагьсыз оьлтюрегенлик. Шолар барысы да законланы сакъламагъа герекли органланы янындан низамны, ёрукъну осаллашмагъа къойгъанлыгъындан бола. Шо гьалгъа партия ва совет органланы янындан мекенли тергев ёкъ десе де ярай. Эгер мен депутат этилип сайлансам, шо масъалаланы чечмек учун гючюмню аямажакъман. Шоланы барысын да чечмеге бола.

— Ахырынчы сорав. Сизге аслу гьалда Тёбенкъазаныш, Оьркъазаныш ва Гьаркас юртланы халкъы тавуш бережек. 4-нчю мартда сайлавчулар Сизин депутат этип сайласа, шо юртланы халкъына не кёмек этип болур эдигиз?

— Мен шолай соравну къаравуллай эдим. Бир тайпа ёлдашлар, депутат этилип сайлангъынча, кёп затгъа сёз де берип, сонг унутуп къалагъан гезиклер де аз болмагъан. Шолай болмасын учун депутат гьар заман гьисап бермеге герек. Эгер мен ДАССР-ни халкъ депутаты этилип сайлансам, шо юртланы халкъыны яшавун яхшылашдырмакъ учун гючюмню, билимимни аямай, чалышма сёз беремен. Биринчилей, Уллусувну, Чачлыбийни ва Карантайны топуракъларын сугъармакъ учун Чиркей кёлден сув гелеген татавулну къурдурмакъны къастын этежекмен. Шо юртларда школалар, больницалар, мендпунклар къурма герек. Уьч де юртгъа гелеген ёллагъа ювукъ заманны ичинде асфальт тутмакъ, газ тартмакъ, ичеген сув булан таъмин этмек, гьар абзарда булакъ болагъан ёлну тутмакъ, уьйлер къурмакъ учун тез заманны ичинде ерлер ва къурулуш материаллар берилеген кюйню болдурмакъ. Бир минг адамны, айрокъда къатынгишилени ишге къуршамакъ учун хали согъагъан фабрикни эки филиалын ачмакъ ва сайлавчуланы оьзге тапшурувларын кютмек учун чалышажакъман.

Лакъырыбызны ахырында, магъа берилген имканлыкъдан пайдаланып, мени сайлавчуларыма савлукъ, насип, сайлавланы гюнюнде активлик ва ишде уьстюнлюклер ёрамагъа сюемен.

Лакъырлашывну язгъан
С. ВАЛИЮЛЛАЕВ.

Янгыртып къурув—заманны талабы

Юзюмчюлюк — юрт хозяйствону лап аслу тармакъларындан бириси. Шо халкъ хозяйствода гёрмекли ер тута ва районну колхозларыны, совхозларыны экономикасында аслу байлыкъ бола. Шо саялы да Ленин районну юзюмчюлери, хозяйстволарыны специалистлери ва ёлбайчылары тармакъны кюрчюсюнден янгыртмагъа герек. Неге тюгюл де, юзюмден тюшюм алывну гьалиги къайдалары гюнлюк талаплагъа ва къоллавчуланы талапларына жавап бермей. Юзюмню тюшюмлюлюгюн артдырывну къайдаларын билмеклик районну ерли шартларына гёре агротехниканы лап да асувлу системасын тюз кюйде къыйматламагъа ва токъташдырмагъа имканлыкъ бере.

Биз агротехника чараланы [illegible]

70 центнер тюшюм алына эди. Артдагъы беш йылны ичинде буса: 1985-нчи йылда 36,0 центнер, 1986-нчы йылда 51,0 центнер, 1987-нчи йылда 52,0 центнер, 1988-нчи йылда 19,8 центнер, 1989-нчу йылда 27,0 центнер тюшюм къайтарылгъан.

Районну къалгъан хозяйстволарында да шолай гьал бар. Артдагъы йылларда юзюмчюлер ва специалистлер агротехника чараланы кёплерин унутгъан. Борла бутавну, ону оьсдюрювню къайдаларына тергев этилмей. Юзюмлюклерде борлалар осал, къыйшыкъ оьсген. Шо саялы да, халкъны арасында айтылагъан кюйде, осал урлукъдан яхшы тюшюм къаравулламагъа тюшмей.

Гьар йыл борла уьлкюню дырмакъны агьамияты бар. Къысгъа этип гесегенде бутакъларда 1—4 гёзню, узун этип гесегенде 5—8 гёзню къоя. Къошулчан къайдада бутай буса, бир-бир бутакъларын къысгъа эте, бирлерин буса узун къоя.

Плантажны янгыртыв — топуракъны теренден хотгъав — сыдра араланы заман-заман ишлетив йимик агьамиятлы къайдалар да унутулгъан. Топуракъ табиатны бир гесеги бола. Шо саялы да генг кюйде машинлешдирив, тракторланы ва юрт хозяйство машинлени тарыкълы технология ишлени кютегенде кёп керенлер ону уьстюнден юрюйгенлиги, культивация, дарман кюйлевючлер себив — буланы барын да гьисап этгенде, 15 тюрлю иш бола. Шо саялы юзюмню этип къоймас учун, бир сыдраны къоюп, биревюсюнде плантаж ишлени юрюте.

Агротехника чараланы комплекс къайдада къоллай туруп, «Танг» совхоз алдын гектардан 80—116 центнер тюшюм ала эди. Далиллер гёрсетеген кюйде, савлай районда юзюмлюклени тюшюмюн хыйлы артдырмагъа ва гектардан 70—80 центнерге етишдирмеге бола. Мисал учун, шо совхоз 1978-нчи йылда план [illegible]лангъы 12 минг 500 тонналаны ерине 17 минг 100 тонна юзюм оьсдюрген. Шо гектардан 116 центнер бола. Шону учун юзюмчюлюкню интенсивлешдиривню ва агротехника чараланы илмугъа кюрчюленген системасын къоллавну кюрчюсюнде специализациялашдырывну ва топлашдырывну ёлунда оьсдюрмеге герек [illegible]

Владимир, Магьамматзапир ва Ибрагьим Магьачкъалада шишадан йибек этеген заводда ишлей. Шиша йибекни созагъан цехдеги иш нечакъы къыйын буса да, ишчи Владимир Романенко, бригадир Магьамматзапир Далгьатов, цехни начальнигини заместители Ибрагим Ибиев шо ишден баш къачырмай, намуслу кюйде чалыша. Бир-бирине кёмек эте туруп, олар ишде яхшы натижалагъа етише.

СУРАТДА: (солдан онггъа багъып) В. РОМАНЕНКО, М. ДАЛГЬАТОВ ва И. ИБИЕВ перерывни вакътисинде.

Х. ШАГЬТАМАНОВ чыгъаргъан сурат.

ТЮШЮМ—90

Юзюмлюклени тюшюмюн артдырыв

байлыкъ бола. Шо саялы да Ленин районну юзюмчюлери, хозяйстволарыны специалистлери ва ёлбашчылары тармакъны кюрчюсюнден янгыртмагъа герек. Неге тюгюл де, юзюмден тюшюм алывну гьалиги къайдалары тюзюк талаплагъа ва къоллавчуланы талапларына жавап бермей. Юзюмню тюшюмлюлюгюн артдырывну къайдаларын билмеклик районну ерли шартларына гёре агротехникакы лап да асувлу системасын тюз кюйде къыйматламагъа ва токъташдырмагъа имканлыкъ бере.

Биз агротехника чараланы оьтгеривге англавсуз янашабыз, гёрюлеген технология чаралагъа, агротехника къайдаланы пайдалы кюйде оьтгеривню савлай комплексине тийишли кюйде къыймат бермейбиз, юзюмню оьсдюрювню, огъар къуллукъ этивню гьар тюрлю чараларын тюз къолламайбыз, бары да агротехника чараларыбызны; йылдан-йыл этеген ишлерибизни сан яны бузукъ бола. Янгы алдынлы къайдаланы чы нечик де къолламайбыз, эсги буса да яхшы деп гьисап этилеген къайдаланы да унутгъанбыз: терен топуракъны хотгъамайбыз, къургъакъ йылларда юзюмлюклени сигген къайдада азыкъландырмайбыз, заралллы жанлагъа ва аврувлагъа къаршы ишлер осал юрюле. Бары да янгы затлар яхшы кюйде унутулгъан эсги къайдалар бола деген айтыв бар. Тийишли кюйде къуллукъ этилмейгени саялы, районну колхозлары ва совхозлары юзюмлюклерден алагъан тюшюм йылдан-йыл тёбенлеше. Мисал учун, 1988-нчи йылда республика 82 минг тонна юзюм алмай къалды, шо буса 29 миллион манат бола. Бизин районубуз тас этген юзюмню къадары 7,8 минг тонна яда 3 миллион манат болду. Гетген йыл да районну хозяйстволарында шо кюонде гьал бар эди. Шо гьал районда бу тармакъны оьсювю интенсив ёлда юрюлмейгенликни гёрсете. Агротехника, химия, биология ва механика къайдаланы системасы комплекс кюйде алынып юрюлмей. Айтылгъан сёзлени гертилемек учун бир мисал гелтирейим: «Танг» совхоз юзюм оьсдюрювде лап уллу хозяйство гьисаплана. Мунда орта гьисапда алгъанда 1971—1975-нчи йылларда гектардан 68 центнер, 1976 — 1980-нчи йылларда — 72,5 центнер, 1981 — 1984-нчю йылларда

йылда 19,8 центнер, 1989-нчу йылда 27,0 центнер тюшюм къайтарылгъан.

Районну къалгъан хозяйстволарында да шолай гьал бар. Артдагъы йылларда юзюмчюлер ва специалистлер агротехника чараланы кёплерин унутгъан. Борла бутавну, ону оьсдюрювню къайдаларына тергев этилмей. Юзюмлюклерде борлалар осал, къыйшыкъ оьсген. Шо саялы да, халкъны арасында айтылагъан кюйде, осал урлукъдан яхшы тюшюм къаравулламагъа тюшмей.

Гьар йыл борла уьлкюню оьсювюн ёрукълашдырмакъ, ону тюшюмюн артдырмакъ учун чаралар гёрюле. Шоланы арасында борланы бутав, узуч оьсген бутакъларын гесип гиччи этив аслу ер тута. Борланы бутаса, уьлкюге къуллукъ этме тынч бола, иссиликни ва ярыкъны таъсирин артдырмакъ учун онгайлы шартлар тувулуна. Шо буса, борланы япыракъларыны ишлевюн яхшылашдыра, натижада тамур системасыны ва уьлкюню топуракъны уьстюндеги яныны арасында асувлу кюйде бирлик болдурула. Янгы оьсюп турагъан юзюм борлаланы биринчи йылында олагъа оьсювню бир белгили къайдасын бермек учун уьлкюлени бутамагъа герек бола. Шону буса бир хозяйство сама этмей. Уллу болуп оьсген, тюшюм береген уьлкюлени гьар йыл бутамагъа, олагъа белгили бир къайданы бермеге тюше, шолай этсе, уьлкюню оьсювню гючюн осаллашдырмагъан гьалда, оьр тюшюмлер алмагъа бажарыла. Борланы бутайгъанда гелеген йылны тюшюмю учун да бутакълар къоягъан кюйню этмеге тарыкъ, къарт болгъан бутакъларын ва артыкъ оьсгенлерин гесмеге герек. Борланы бутайгъанда уьлкюге янгы чыкъгъан бутакъланы не ерден тутуп гесмеге ва нече гёз къоймагъа гереклигин токъташ

рын къыстгъа эте, бирлерин буса узун къоя.

Плантажны янгыртыв —топуракъны теренден хотгъав — сыдра араланы заман-заман ишлетив йимик агьамиятлы къайдалар да унутулгъан. Топуракъ табиатны бир гесеги бола. Шо саялы да генг кюйде машинлешдирив, тракторланы ва юрт хозяйство машинлени тарыкълы технология ишлени кютегенде кёп керенлер ону уьстюнден юрюйгенлиги, культивация, дарман кюйлевючлер себив — буланы барын да гьисап этгенде, 15 тюрлю иш бола. Шо саялы юзюмлюклерде сыдра аралардан гьар тюрлю машинлер юрюй туруп, топуракъны басылта, къурумун бузукълашдыра. Шону натижасында топуракъны йымышакълыгъы кемий, тамурланы оьсюв шартлары бузула, микроорганизмлени санаву аз бола, топуракъны продукталылыгъы, оьсюмлюклени тюшюмлюлюгю кемий. Шо саялы да, гьар оьсюмлюкге этилеген агротехника чараланы технологиясы къатты кюйде сакъланмагъа герек.

Саз авур топуракъларда, сугъарылагъан юзюмлюклерде, шолай да плантаж тийишли кюйде терен болмагъан участкаларда терен этип хотгъамакъны агьамияты айрокъда артыкъ. Терен салып сыдра араланы хотгъав булан бирче, адатлы гьалда кюйлевючлер де себиле. Гюзде тюшюм къайтарылып битгендокъ топуракъланы хотгъаса, натижалары айрокъда яхшы бола.

Тюшюм береген юзюмлюклерде плантажны гьар 5—6 йылда янгырта. Шолай гезиклерде участканы эки тюрлю къайдада ишлете: башлангъы йыл сыдраны бир янын, экинчи йыл — биревю янын, башгъачалай айтгъанда, борла уьлкюню бирден кёп санавдагъы ишлейген тамурлардан магьрюм

тардан 80—116 центнер тюшюм ала эди. Далиллер гёрсетеген кюйде, савлай районда юзюмлюклени тюшюмюн хыйлы артдырмагъа ва гектардан 70—80 центнерге етишдирмеге бола. Мисал учун, шо совхоз 1978-нчи йылда план булангъы 12 минг 500 тоннаны ерине 17 минг 100 тонна юзюм оьсдюрген. Шо гектардан 116 центнер бола. Шону учун юзюмчюлюкню интенсивлешдиривню ва агротехника чараланы илмугъа кюрчюленген системасын къоллавну кюрчюсюнде специализациялашдырывну ва топлашдырывну ёлунда оьсдюрмеге герек. Кёбюсю специалистлер ижараны ва подрядны багьана эте, ону шо ихтиярларындан бирев де магьрюм этмей.

Шо тармакъны интенсивлешдиривню натижасында ювукъ йылланы ичинде юзюмлюклерден алынагъан тюшюмню гектардан 60 центнерге етишдирмеге ва гьар йыл районда 30 минг тоннагъа ювукъ юзюм болдурмагъа герек. Янгы юзюмлюклени салывну планы болдурулагъан юзюмню планына къыйышывлу этилмеге тюше. Шону учун юзюмню тийишли сортларын тангламагъа ва оланы хозяйстволаны юзюмлюклерини эсги майданларыны территорияларында тюз кюйде ерлешдирмеге герек.

«Манасгент», «Танг», Буйнакскийни атындагъы совхозлар шо хозяйстволагъа сатмакъ учун орнатыв материал оьсдюрмеге тарыкъ. Юзюм конвейер 4—5 айны узагъында халкъны юзюм булан бир йимик даражада таъмин этмек деген аслу борчну алгъа сала.

Юзюмню столовый сортун оьсдюрюв, июль айдан башлап, ноябрь айгъа ерли адамланы оьр сан янлы юзюм булан таъмин этмеге имканлыкъ бере. Юзюмню айлана якъны кёп нас этмейген, къышгъа басдырылмайгъан, зараллы жанлагъа ва аврувлагъа къаршы аз чаралар гёрсе де таманлыкъ этеген сортларын оьсдюрювге айрыча тергев бакъдырмагъа тюше.

Юзюмлюклеге къуллукъ этивню болгъан чакъы машинлешдирмеге тарыкъ. Шо янгыз интенсивный технологияланы къолламагъа имканлыкъ бережек.

А. АБДУЛАГЬАТОВ,
биология илмуланы кандидаты, ДАССР-ни ат къазангъан агроному.

буса да, ишчи Владимир Романенко, бригадир Магьамматзапир Далгьатов, цехни начальнигини заместители Ибрагим Ибиев шо ишден баш къачырмай, намуслу кюйде чалыша. Бир-бирине кёмек эте туруп, олар ишде яхшы натижалагъа етише.

СУРАТДА: (солдан онггъа багъып) **В. РОМАНЕНКО, М. ДАЛГЬАТОВ** ва **И. ИБИЕВ** перерывни вакътисинде.

Х. ШАГЬТАМАНОВ чыгъаргъан сурат.

ТЮШЮМ—90

КЮЙЛЕВЮЧЛЕР АСУВЛУ КЪОЛЛАНМАЙ

Буйнакск районда гектардан алынагъан тюшюмню артдырыв аслу гьалда табии шартлар булан байлавлу. Неге тюгюл, кёбюсю хозяйстволаны топуракълары аз-маз къургъакълагъа да чыдамай. Шо саялы да мунда гьар йыл ашлыкълардан, гьабижайдан, овощлардан, картопдан, емишлерден бир йимик яхшы тюшюм алынмай. Муна бу ерде топуракъны дагъынисин яхшылашдырагъан, тюшюмню артывуна къошум этеген ерли ва минерал кюйлевючлени агьамиятын гьисапгъа алмай къоймагъа ярамай.

Районну колхозларында, совхозларында шогъар тергев нечикдир дагъы? Эгер биз сводкалагъа, йыллыкъ отчётлагъа къарасакъ, топуракълагъа берилген кюйлевючлени оьлчевлерине багьана ёкъ. Айры-айры хозяйстволарда шону гектаргъа береген къадары агрономияда гёрсетилген нормалардан да артыкъ. Мисалгъа айтсакъ, районда гетген йылны тюшюмю учун топуракълагъа 2.452 тонна азот, фосфор ва калий йимик кюйлевючлер себилген. Ерли кюйлевючлерден буса 126 минг тонна берилген. Демек, шо санавлар 1987-нчи йылда къолланылгъаны булан тенглешдиргенде минерал кюйлевючлер 2006 тоннагъа кем, ерли кюйлевючлер буса 30 минг тоннагъа артыкъ берилген.

Тюзю шону себеплери бар. Биринчилей, минерал кюйлевючлени багьалары артгъан. Сонг да, шоланы топуракъны дагъынисин артдырмагъа болагъан технология булан бермеге тарыкълы техника ясандырывлар ёкъ. Натижада продукцияны болдурмакъ учун пландан эсе кёп харжлар этиле. Айтагъаныкъ, гетген йыл районну хозяйстволары янгыз гюзлюк ашлыкъланы тюшюмюн артдырмакъ учун 1123 тонна минерал кюйлевючлерин къоллагъан. Къысгъача, шоланы гектардан планда гёрсетилген къадарда тюшюм алмагъа белгиленген нормалары сакълангъан. Амма нетерсен, минерал кюйлевючлер беривню технологиясы тюз къолланмагъаны саялы, гетген йыл районда гьар гектардан 15,7 центнер тюгюл тюшюм алмагъа имканлыкъ бермеди. Демек, ашлыкъ болдурувну планлары толмады.

Гертиден де, минерал кюйлевючлени чачыв майданлагъа себилген къайдасын тергегенде, районда шону чачагъан, агрегатлар топуракъгъа бир тегишден сепмейгени, сонг да гектаргъа норманы 2—3 керен артдырып къоягъаны токъташдырылды. Шо буса топуракъда оьсюмлюклени оьсювюне тарыкълы микроэлементлеге яман янындан таъсир эте. Тюшюмню къадарын артдырма имканлыкъ бермей. Ондан къайры да, кюйлевючлер топуракъны тюп къатлавуна тюшюп, оьсюмлюклеге пайда бермей къоя. Шо саялы да бизин районну къургъакъ шартларында шоланы топуракъгъа ерлешдирив агротехниканы да зуларындан чыкъмагъа ярамай. Лап да агьамиятлы ери, минерал кюйлевючлени беривню болжалларын сакълама бола.

Шону булан бирге кёбюсю хозяйстволарда кюйлевючлени сакълавну гьалы яхшы тюгюл, минерал кюйлевючлер вагонлар булан гелип тёгюлген. «Агропромхимияны» базасында ону къабул этив, сакълав талаплагъа жавап бермей. Натижада жабаргъа тёгюлюп, ачыкъ кёкню тюбюнде къалып сан янын тас эте. Шо саялы да «Агропромхимияны» базасы гелген-гелген кюйлевючлени тезликде хозяйстволагъа бакъдырып къутулма къарай.

Биз юрютген тергевлени натижасында колхозларда, совхозларда минерал кюйлевючлени авлакъда ачыкъ кёкню тюбюнде къоюп бузагъаны токъташдырылды. Шолай гьалгъа «Къазаныш», «Эрпели» совхозларда айрада кёп ёл бериле. Янгурлар явгъанда буса шолар ириц, сувгъа къошулуп оьзенлени де агъулап, табиатгъа зарал эте. Шо гьакъда актлар язып жаваплы адамланы такъсыргъа тартагъанда сама хозяйстволаны башчылары кюйлевючлер пуч болмасын учун шоланы сакълайгъан башы ябулгъан биналаны, гётермелени къурмагъа къарамай.

Районну специалистлери ерлерде агрономлар булан гьакълашып этген анализлеге гёре, гьар йыл йимик топуракъгъа берилген минерал кюйлевючлени таъсири, ону тюшюм береген даражасын кемитгени йимик продукциядан адамгъа болагъан зарал да гьисапгъа алынып чаралар белгиледи. Шону ичинде гьар йыл гектаргъа берилген ерли кюйлевючлени оьлчевюн 8—10 тоннадан кем болмагъан кюйде къоллама хозяйстволагъа таклиф этилди. Гетген йыл шо чараланы яшавгъа чыгъармагъа юрюлген ишлени натижасында бу йылны тюшюмю учун гьар гектаргъа 13,6 тонна ерли кюйлевючлер берилди.

Буса да хозяйстволаны башчылары ерли кюйлевючлени къадарын артдырывгъа гьайлы янашып, шону сан янын унутуп къоягъаны, негьакъ бир асувсуз иш этилегенни гёрсетеген далиллер кёп. Неге тюгюл де, фермалардан чыгъарылагъан ерли кюйлевючлер тёбелеге салынмай. Натижада онда топуракъгъа инг де тарыкълы азотну авадан пайы тас бола. Ерли кюйлевючлер авлакъгъа чыгъарылгъанда сама гьазиринде сюрюлюп топуракъны тюбюне салынмай, ону къалгъан дагъниси де тангъан гезиклер аз тюгюл. Шолай гьалгъа «Эрпели», «Къазаныш», «Шура» совхозларда айрокъда кёп ёл бериле. Сонг да, районда Комсомолну атындагъы колхоздан къайры ерде ерли кюйлевючлер сакъланагъан къуюлар ёкъ.

Гьали биз топуракъны тюшюм береген гючюн артдырывгъа мекенли кюйде таъсир тиеген кюйлевючлени асувлу къоллавну биринчи ерге салып, хозяйстволарда генг кюйде иш юрютюп турабыз.

А. АБАКАРОВ.
Буйнакск районда кюйлевючлени тергейген станцияны агроному.

Сурсат масъаланы чече

Къолайлалашып бара

Янгыртып къурув алда биз оьзюне ончакъы тергев бермей тургъан кемчиликлени, терс ишлени юзюн ачды. Демократия генглешген, аянлыкъ болдурулгъан сайын яшавубузгъа пуршав этеген кемчиликлер къатты кюйде критика этиле. Муна, Бабаюртдагъы бишлакъ комбинатны гьакъында да аз язылмагъан. Бизин газетни бетлеринде де шолай материаллар тапма бола.

Гьали талаплар баргъан сайын артгъан вакътиде коллектив нечик загьмат тёге? Акъ, къатыкълар тюкенлерде кёп ёлугъагъан болсун учун мунда не ишлер къюле?

Темиркъазыкъ Кавказда эсгерилген комбинат уллу предприятиелерден бири саналагъанны гёз алгъа тутса, ондан республикабызны загьматчылары кёп затны къарагъуллайгъаны тамаша тиймей. Газетибизде критика материал чыкъгъандан берли оьтген вакътини ичинде мунда хыйлы алышынывлар болгъанны эсгерме тюше.

Комбинатны янгы директору Багъав Шамилов предприятиеге яг адам тюгюлню айрыча эсгерме тарыкъ. Демек, ол мунда ёлбашчы этип гёрсетилгенче де загьмат тёгюп тургъан. Коллективни не зат ойлашдырагъанны, производствону асувлулугъуна четим этме болагъан себеплени яхшы биле.

Директор оьзюню ишини биринчи адатларын загьматчылагъа тийишли шартлар болдурувдан башлагъан. Предприятиени коллективи гьалиден бираз алда ону территориясында, кёкден чыкъ тюшсе, айланма нечик къыйын болгъанны унутмагъан. Гьали комбинатны абзарына асфальт тутулгъан. Артда къурулгъан 2 квартирлик уьйге де предприятиени къуллукъчулары гёчген.

Комбинатны къуллукъчулары учун оьтген йыл оьзгелеринден енгил болгъан деп айтма тюшмей. Алдагъы йыллардагъы бар четимликлер булан коллектив гетген йыл да ёлукъгъан, тек оьз гючюне инангъан ишчилер натижаланы яхшылашдырывда яман ишлемеген. О гьакъда хабарлай туруп, комбинатны экономисти Д. Каханов булай деди:

— Гетген йыл план булангъы 170 тоннаны орнуна 210 тонна май чыгъарылгъан. Буса да бизин ишибизни суратлайгъан аслу зат — бишлакъ чыгъарыв. Ону къадарын кёп болдурмакъ учун комбинатда хыйлы иш этилген. Йылны натижалары да яман тюгюл, — 2150 тоннаны ериңе 2190 тонна бишлакъ чыгъарылгъан...

Чыгъарылагъан продукцияны сан яны булан да таныш болмакъ учун, предприятиени специалистлери, ишчилери булан лакъыр этип къарадыкъ. Гертисин айтма герек, оьтген йыл комбинатда осал сан яны булан продукция чыгъарылмагъан. Шо да коллективни ортакъ ишини натижасы. Ондан къайры да, специалистлер кютюлеген ишлеге талапны янашгъан болгъан. Жаваплылыкъ артагъанда натижалар да яхшылашагъаны белгили. 1988 йылда комбинатда ишленип чыгъарылагъан продукциягъа хыйлы себеплер табула болгъанлыгъын эсге алсакъ, гьали шо йыл гьасиллени яхшылашдырмакъ учун гьаракат этилгенин билине.

— Продукциягъызгъа себеп табулмайгъаны гьали тюкенлерде маллар къыт болгъаны булан байлавлу тюгюлмю? — деп масхара-герти булан комбинатны инженер-химиги З. Маматаевагъа сорап къарадыкъ.

— Шолай соравну биз тергеме гелген оьзге комиссияланы членлеринден де эшитебиз, — деди З. Маматаева иржайгъан гьалда. — Амма ёкъ затны бар этип гёрсетеген девюрлер гетген. Акъкъатыкъ тюкенлерде халкъ сюйген чакъы болмайгъанында коллективни айыбы ёкъ, ол тапшурулгъан борчларын тийишли даражада кюте...

Комбинатны коллективи ишлерин яхшылашдыргъанны разилик булан эсгере туруп, чыгъарылагъан продукцияны сан яны дагъы да къолайлашдырма болагъанын айтма тюше. Айтагъаныкъ, предприятиеге гелеген сют гьали бары да хозяйстволардан бир йимик талаплагъа жавап береген кюйде гелмей. Кёп сют савулагъан яй айланы гюнлеринде комбинатгъа 80-ден де артыкъ ерден сют геле. Тюзю, къыш айларда оланы санаву кемий. Демек, хозяйстволардан гелеген сютню майлылыгъы, тазалыгъы нечик эсенлигинден кёп зат гьасил болагъаны белгили. Амма бары да хозяйстволаны ёлбашчылары, специалистлери шону толу кюйде англай деп ташдырып айтма къыйын. Айры-айры колхозланы ва совхозланы специалистлери йиберилеген сютню майлылыгъын тергемей яда орта санавну гёрсетип къоягъан гезиклер къаршылаша. Шолай не бола дагъы?

— Себеби, — жаваплы къуллукъчулар тапшурулгъан борчларына жавапсыз янашанлыкъ, — деди З. Маматаева. — Нечакъы гичч хозяйстволарда да зооветеринар къуллукъчуланы санаву бизин комбинатда загьмат тёгегенлериндиен хыйлы артыкъ. Тек документлерде гёрсетилме тюшеген санавланы кёкден алып къоягъан гезиклер кемимей. Шо да бизин ишибизде четимликлени тувдура, бизге актлар язма тюше...

Шолай актланы биз комбинатда болгъан гюнде лабораторияны толтурма тюшдю. Хозяйстволаны вакиллерине, нечакъы сюймесе де, олагъа оьзлеге къол салма тюше. Амма бары да актлагъа гёре тийишли чаралар гёрюле деп айтма бажарылмай. Аслу борчлары аз тюгюл лабораторияны къуллукъчуларыны шо документлени ерлерде чечилеген кююн тергеме яда ахтарып къарама не заманы, неде имканлыкълары ёкъ. Шо гюн «Кировский» совхоздан, Х. Диасны атындагъы колхоздан ва районну оьзге хозяйстволарындан гелеген сютлени майлылыгъы гёсетилмегени саялы, актлар язылды. Эсгерилген кемчиликлер бу зонада ерлешген тав районланы хозяйстволарына да хас.

Оьрде гетген йыл коллектив етишген натижаланы гьакъында эсгерилди. Шоланы къолда этивде предприятиени сынавлу ишчилери Х. Акъмурзаеваны, В. Почтаеваны, А. Алиеваны, А. Болатовну ва оьзгелерини эслам къошуму бар.

Комбинатны коллективи, ишин анализ этe туруп, кемчиликлени яшырмай. Мисал учун, оьтген йыл бишлакъны гьар тоннасыны оьзюне токътайгъан багьасы гетген йыл булан уршдургъанда 10 манатгъа артгъан. Неге тюгюл, комбинат бочкелер булан низамлы тамин этилмей, ондан къайры да полиэтилен дорбалар республикада тюшмей. Оланы артындан предприятиени экспедиторларына уьлкени оьзге ерлерине барма тюше.

Амма башгъа натижаларын яхшылашдырып, комбинатны загьматчылары оьтген йыл план булангъы 680 минг манатны орнуна 712 минг манат гелим алгъан. Тек нетерсен, алынгъан гелимни уьчден бир пайы тюгюл предприятиеде къалмай. Янгы агропромгъа гетген йыл 150 минг манат тийдирилген.

— Янгы шартланы, къайдаланы гьакъында гьалиге кёп айтыла буса да, мекенли этилеген иш аз, — деди комбинатны баш бухгалтери Гь. Къурбанов. — Коллектив алагъан гелимлени бизге пайлама ихтияр бере буса, адамланы гьалын хыйлы яхшылашдырма бажарылажакъ эди...

Д. ЖАВАТХАНОВ,
оьз мухбирибиз.

ГЮН САЙЫН АРТА

Гьар гюн эртен сагьат бешге Хасавюрт сют заводгъа бирини артындан бири автомашинлер гелме башлай. Шагьарны ашамлыкъ предприятиелери, яслилер, сатывалыв къурумлар сют продукталаны шолай тез алма башлай. Машинлер мунда узакъ токътамай, тарыкълы сют продукталаны да алып, тез ёлгъа тюше. Заводну складыны заведующийи Алик Тавболатов ва оьзге къуллукъчулар къайсы тюкенге, яслиге ва ашамлыкъ предприятиелеге нечакъы продукта берилгенни биле, алданокъ онгарып къоя. Цехлерде иш башлангъанча аслу гьалда продуктлар берилип бите.

Бу заводда бизге гетген йыл июнь айны ахырында да болма тюшдю. Шо замангъа предприятиени коллективи он экинчи бешйыллыкъны дёрт йыллыкъ производство планын тамам этген эди. Заводну ишчилери ва инженер-техник къуллукъчулары оьзлени жыйынында йылны ахырына дёрт йыллыкъ планны уьстёвюне 3 миллион манатны къадарында сют продукталар чыгъарма борч алды. Олар гёз алгъа тутгъан борчун уьстюнлюк булан да кютдю. Дёрт йылны ичинде план булангъы 17 миллион 955 минг манатны орнуна 20 миллион 959 минг манатны къадарында гьар тюрлю сют продукталар чыгъарылгъан, демек, дёрт йыллыкъ пландан 3 миллион 4 минг манат артыкъ.

— Бизин коллективни уьстюнлюклери дагъы да гёрмекли болажакъ эди, тек гетген йыл завод сют булан осал таъмин этилди, — дей заводну баш экономисти Зумрут Мусаипова. — Бизге оьтген йылларда тав районланы совхозлары Бабаюрт районда ерлешген къотанлардагъы фермаларындан сют геле эди. Гетген йылны январь айында берли олар Бабаюрт бишлакъ комбинатгъа тапшура. Хасавюрт ва Новолак районланы колхозлары ва совхозлары да сют тапшурувда завод булан этген дыгъарларын толу кюйде яшавгъа чыгъармады. Масала, Хасавюрт районну хозяйстволары гетген йыл дыгъарда гёрсетилгениндeн эсе 600 тонна сют аз тапшурду. Сют болмаса, план булан гёз алгъа тутулгъан чакъы акъкъатыкъланы толу кюйде чыгъармагъа бажарылламы...

— Бу йыл сют тапшурувну барышы нечикдир? — деп сорайбыз.

— Насипге, бу йыл къыш къагьрулу болмады, гелеген сютню къадары гьалиге яман тюгюл, айрокъда Хасавюрт районну хозяйстволарындан тапшурулагъан сют баргъан сайын арта бара, сан яны да яман тюгюл. Бу йылны январь айыны планын заводну коллективи 106 процентге толтургъанлыкъ да шогъар шагьатлыкъ эте...

Заводну директору Камалутдин Къазиев, партия къурумну секретары Барият Токъаева ва ишчилени хыйлылары булан лакъыр этдик. Олар айтагъан кюйде, КПСС-ни XXVIII съездин загьмат уьстюнлюклер булан къаршыламакъ муратда заводну коллективинде загьмат гьаракат гюнден-гюн генглеше, он экинчи бешйыллыкъны планын съезд ачылагъан гюнге тамам этмек деген аслу борч гёз алгъа тутулгъан.

— Бизин коллективде къолда этилген уьстюнлюклер булан дазуланып къалмайлы, дагъы да гёрмекли натижалагъа етишмек учун чалышагъанлыкъ адатланып къалгъан, — дей заводну партия къурумуну секретары Барият Токъаева. — Гетген йыл толу кюйде сют булан таъмин этилмегени саялы планда гёрсетилгенден эсе 150 минг манатны акъкъатыкъларын аз чыгъаргъанлыкъ, озокъда, бизин бек ичибизинибушдурду. Ишчилер ва инженер-техник къуллукъчулар бешйыллыкъны оьтген дёрт йылында 3 миллион манатны къадарындан да къолай продукция артыкъ чыгъаргъанбыз деп рагьатланып къалмай, ишни натижаларын дагъы да гёрмекли этмек учун янгы имканлыкъланы ахтара. Заводну коллективи гетген йылдан къалгъан борчуну да бу йыл тёлеме токъташгъан. Бешйыллыкъны ахырына загьматчылагъа пландан артыкъ кёп акъкъатыкълар берилежек.

Заводну коллективинде оьзлени касбуларын яхшы бажарагъан, намуслу кюйде загьмат тёгеген алдынлы адамлар аз тюгюл. Ишчилерден Тоиса Юшаева, Камила Азиева, Ума Панаханова, Супуй Гьажиева, мастерлерден Абдулмажит Девлетукъаев ва кёп башгъалары шолайлардан гьисаплана.

Загьматчыланы культура яшавлукъ даражасы оьсген сайын, ашамлыкъ продукталагъа бакъгъан якъда оланы талаплары да артагъаны белгили. Заводда сютден этилеген продукталаны кёп тюрлю журалары чыгъарыла, шолар янгыз Хасавюрт шагьарны халкъларына сатылып къалмай, Къызылюрт шагьаргъа ва оьзге ерлеге де йибериле. Мунда чыгъарылгъан акъкъатыкъланы сан янына айрыча тергев бакъдырыла. Заводну ёлбашчылары ва специалистлери айтагъан кюйде, продукталаны сан янына багьана табып гелеген арзалар алдагъы йыллардан эсе аз болгъан. Тек гьали де гелмей тюгюл. Заводну коллективини натижалары дагъы да гёрмекли болажакъ эди, предприятиени бинасы тарлыкъ эте. Гьалиги замангъа жавап береген янгы ясандырывланы ва механизмлени ерлешдирмек учун ерлер ёкъ. Предприятие учун янгы биналар ишлемекни гьакъында лакъыр юрюлегенли кёп йыллар арадан гетген, гек гьали де шо масъала чечилип битмеген. Заводну канторуну къуллукъчулары ерлешген биналар да бютюнлей бузулгъан, гьали къуллукъчулар подвалларгъа тыгъылгъан, бек онгсуз шартларда ишлей.

А. САЙИТОВ.

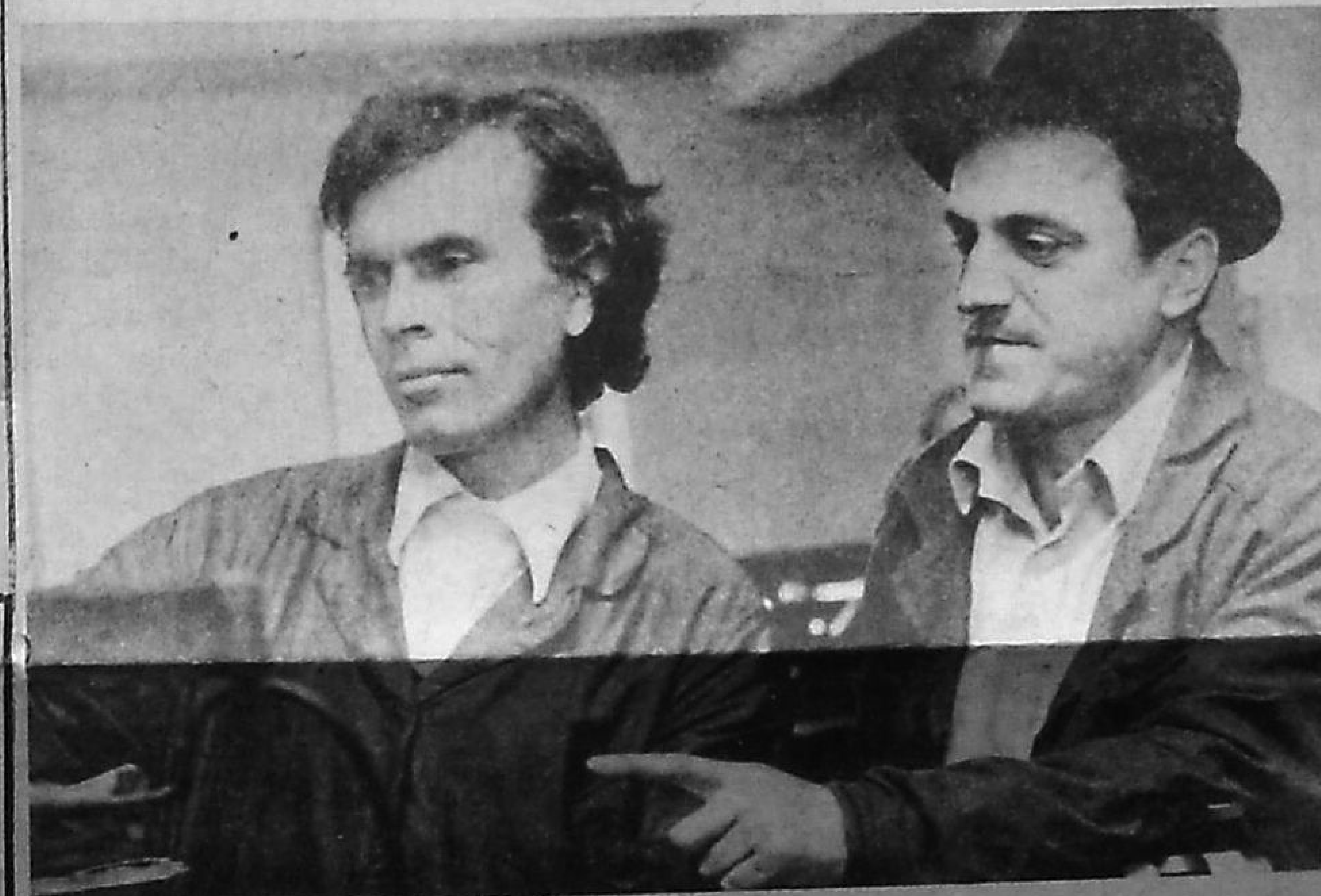

Къазигьмат Амирагьматов Магьачкъаладагъы балыкъ консерво заводуну темир къутукълар этеген цехинде ишлейгени 23 йыл бола. Сынавлу специалистни, яшеьрюмлени яхшы насигьатчысыны коллективни арасында уллу абуру бар.

СУРАТДА: (онгдан солгъа багъып) — цехни механиги Къ. АМИРАГЬМАТОВ ва наладчик А. МАЛЕЕВ тыш пачалардан гелген янгы ясандырывну къурагъан заман.

О. ИСРАПИЛОВ чыгъаргъан сурат.

Оьз мухбирибиз Гь. Атаев Буйнакскиден билдире

Сан яны биринчи ерде

Юрт хозяйство машинлени ярашдырагъан Буйнакскидеги предприятиени коллективи колхозланы, совхозланы техникасын авлакъ ишлеге гьазирлевде оьз къошумун эте. Мунда аслу гьалда ремонтгъа районну хозяйстволарындан тракторлар, комбайнлар, автомашинлер гелтириле. Буса да шоланы сан янын техника нормалагъа етишдирип, заказчиклени разилигин алгъанлар.

Бу йылны да цехни ишчилери яхшы башлагъан. Январь айда оланы гючю булан нормада гёрсетилген 100 моторну орнуна 103 мотор араш...

Шону булан бирге бюрода, оьттерилген тергевлени гьасиллерине кюрчюленип, эсгерилген хозяйстволарда экономика реформасы производствогъа аста гирегенлиги критика этилди. Тынглавчуланы идея ва методика якъдан гьазирлевню даражасыны тёбенлиги эсгерилди. Охувчулар школагъа гелмей, дарслар йырылагъан гезиклер белгили болду. Бюрода къабул этилген къарарда «Уллусув» совхозну, «Ильични васиятлары» деген колхозну партия къурумларыны секретарларына шо кёмчиликлени тайдырмакъ, юрт хозяйствода ишлейген орта звенону кадрларыны экономика билимлерин артдырывну яхшылашдырмакъ учун асувлу иш гёрмек таклиф этилди.

Ижараны

Янгы оьлчевлеге гёре

лан коллектив гетген йыл да ёлукъгъан, тек оьз гючюне шкагъган ишчилер натижаланы яхшылашдырывда яман ишлемеген. О гьакъда хабарлай туруп, комбинатны экономисти Д. Каханов булай деди:

рап къарадыкъ.

— Шолай соравну биз тергеме гелген оьзге комиссияланы членлеринден де эшитебиз, — деди З. Маматаева иржайгъан гьалда. — Амма ёкъ затны бар этип гёрсетеген деньюрлер гетген.

ранткалагъа толтурма тюшдю. Хозяйстволаны вакиллерине, нечакъы сюймесе де, олагъа оьзлеге къол салма тюше. Амма бары да актлагъа гёре тийишли чаралар гёрюле деп айтма бажарылмай. Аслу борчлары аз тюгюл лаборато-

бинатны баш бухгалтери Гь. Къурбанов. — Коллектив алагъан гелимлени бизге пайлама ихтияр бере буса, адамланы гьалын хыйлы яхшылашдырма бажарылажакъ эди...

Д. ЖАВАТХАНОВ.
оьз мухбирибиз.

Оьз мухбирибиз Гь. Атаев Буйнакскиден билдире

Сан яны биринчи ерде

Юрт хозяйство машинлени ярашдырагъан Буйнакскидеги предприятиени коллективи колхозланы, совхозланы техникасын авлакъ ишлеге гьазирлевде оьз къошумун эте. Мунда аслу гьалда ремонтгъа районну хозяйстволарындан тракторлар, комбайнлар, автомашинлер гелтириле. Буса да бу предприятиеде тюрлю маркалы «ГАЗ», «УАЗ», «УМЗ» йимик енгил ва юк ташыйгъан автомашинлени моторларын ярашдырагъан цехине айрыча тергев бериле.

Шо цех предприятиеге кёп гелим береген уллу цехлени бириси. Шогъар мунда ишни мотористден башлагъан, коллективни арасында чыныкъгъан Абдулмуслим Абдулмуслимов башчылыкъ эте. Гетген йыл мунда моторланы ярашдырывчуланы ишине яхшы багъа берилген. Олар оьзлеге план булан белгиленген 1200-ню орнуна 1500 моторгъа капитальный ремонт этип, шоланы сан янын техника нормалагъа етишдирип, заказчиклени разилигин алгъанлар.

Бу йылны да цехни ишчилери яхшы башлагъан. Январь айда оланы гючю булан нормада гёрсетилген 100 моторну орнуна 103 мотор ярашдырылып чыгъарылгъан. Ремонтчулар этген ишни сан янын ахтаргъанда, тетиги бар саялы бир мотор да къайтарылмагъан. Себеби де цехде бу йылдан башлап ярашдырылгъан моторлар заказчикге берилгинче хыйлы заман ишлетилип тергелегенликде. Январь айда бу коллектив этген ишлени гьасиллерин чыгъаргъанда буса кёп де, сан янлы да моторланы ярашдырып гьазирлегени саялы, Шарапутдин Магьамматгьажиевни, Абдуллабек Аташевни, Абдулла Абдуллаевни, Бургьамитдин Изиевни йимик моторчистлени загьматына оьр къыймат берилген.

Янгы талаплагъа гёре

Буйнакск районну партия къурумлары юрт экономика реформагъа байлавлу юрт-хозяйствода ишлейген орта звенону специалистлерини билимлерин артдырывда кёп иш эте. Олар, гьаман да йимик, политика ва экономика охувларына къуршала. Буса да гьалиги талаплагъа гёре айры-айры школаларда экономиканы уьйренеген тынглавчуланы билим алыв даражасы рази къалырдай тюгюл. Шо саялы да бугюнлерде болгъан КПСС-ни Буйнакск район комитетини бюросунда «Загьматчыланы политика ва экономика охувларыны системасын янгыртып къурувну гьакъындагъы» КПСС-ни ЦК-сы 1987-нчи йыл 15-нчи сентябрде къабул этген къараргъа кюрчюленип, «Уллусув» совхозну, «Ильичин васиятлары» деген колхозну партия къурумлары этеген ишлени гьакъындагъы масъалагъа къаралды.

Бюрода белгили болгъаны йимик, эсгерилген партия къурумларда коммунистлени, экономика охувларына къуршалгъан кадрланы идея ва теория якъдан гьазирлевю масъалалары заманны талапларына къыйышывлу чечиле. Пропагандистлер «Уллусув» совхозну баш зоотехниги Н. Атагьажиев, «Ильичин васиятлары» деген колхозну председатели М. Алибеков оьзлер юрютеген экономиканы школаларында «Уьлкени экономикасына ёлбашчылыкъ этивню янгы системасы» деген курсун гечивге айрыча тергев берип янаша. Оланы дарсларында хозяйство расчёту, ижара, бригада, агьлю подрядланы янгы къайдалары биринчи ерге салына. Темаланы чечегенде ерли мисаллар кёп къоллана.

Шону булан бирге бюрода, оьтгерилген тергевлени гьасиллерине кюрчюленип, эсгерилген хозяйстволарда экономика реформасы производствогъа аста гирегенлиги критика этилди. Тынглавчуланы идея ва методика якъдан гьазирлевю даражасыны тёбенлиги эсгерилди. Охувчулар школагъа гелмей, дарслар йырылагъан гезиклер белгили болду. Бюрода къабул этилген къарарда «Уллусув» совхозну, «Ильичин васиятлары» деген колхозну партия къурумларыны секретарларына шо кёмчиликлени тайдырмакъ, юрт хозяйствода ишлейген орта звенону кадрларыны экономика билимлерин артдырывну яхшылашдырмакъ учун асувлу иш гёрмек таклиф этилди.

Ижараны хайыры

Районну колхозларында, совхозларында оьтген хозяйство йылны гьасиллерин чыгъарыв тамамлангъан. Бу йыл болгъунча гьар заман юрт хозяйство продукталар болдурувда зарал гёрюп юрюйген Ишартыда «Буйнакский» совхозну коллективи учун да гетген йылны гьасиллери къуванчлы болгъан. Мунда болдурулгъан продукталаны пачалыкъгъа сатгъанда алынгъан гелимлерден, биринчи керен совхозгъа ярым миллион манат таза хайыр къалгъан. Шо буса производствону кёбюсю бёлюклерин ижара къайдада ишлеме гёчюрген сонг алынгъан гелим. Демек, совхозну ишчилери оьтген йылны боюнда, борчларына ахырынчы гьасиллеге гёре оьзлерде ломай алапалар алмагъа болагъанны англап, къайратлы загьмат тёкген ва, пачалыкъ планларын, картопдан къайрысын, барын да кютмеге бажаргъан.

Шолай яхшы натижаланы себеплерин ахтарабыз. Гертиден де, ижарагъа гёчюп ишлеме башлагъан коллективлер аслу тергевню продукцияны оьзюне токътайгъан багъасын кемитивге бакъдырып чалышгъан. Олар оьзлер кютмеге тюшеген ишлеге гёрсетилген материалланы, запас частланы, ягъарлыкъны ва оьзге харжланы аяп экономия этип юрюген. Шо саялы да юрт хозяйство продукталагъа гёрсетилген харжлар 200 минг манатгъа кемиген. Къысгъача, ижарачылар производствогъа салынгъан гьар манатны санап, шону къайтарышы не зат берегенни билип, загьмат ва производство низамны сакълама уьйренгенлер.

Планны уьстевюне

Дагпотребсоюзну Буйнакскидеги районара базасы республикабызны там районларында яшайгъанланы промышленный ашамлыкъ маллар ва къурулуш материаллар булан таъмин эте. Шо базада загьмат тёгегенлени кёбюсю сатыв-алыв ишни яхшы бажарагъан адамлар. Олар ерлеге барып, райпоаны вакиллери булан аралыкъ тутуп, халкъны талапларын билип, гьар айда заявкалагъа гёре уьлкебизни шагьарларындан тарыкълы малланы гелтире.

Гетген йыл базаны коллективи этген ишлени гьасиллери яман тюгюл. Мал айландырывну планы 105,8 процентге толгъан. Демек, алывчулагъа 64 миллион манатгъа гьар тюрлю маллар сатылгъан. Таза хайыр алывну планы 144,3 процентге тамамлангъан. Шону булан бирге загьматгъа гьакъ беривде, оьзге материалланы харжлавда 68,5 минг манатны акъчасы экономия этилген.

Йылны боюнда мал айландырывну планларын толтурмакъ учун белгиленген чараланы яшавгъа чыгъарывда, товароведлер В. Мазурик, М. Аминова, Г. Генжеев, бёлюкни начальниклери З. Петрий, У. Келеметова айрыча активлик гёрсетип чалышгъан.

Ньзнагьмат Амирагьматов Магьачкъаладагъы балыкъ консерв заводуну темир къутукълар этеген цехинде ишлейгени 23 йыл бола. Сынавлу специалистни, яшёрюмлени яхшы насигьатчысыны коллективни арасында уллу абуру бар.

СУРАТДА: (онгдан солгъа багъып) — цехни механиги Гь. АМИРАГЬМАТОВ ва наладчик А. МАЛЕЕВ тыш пачалыкъдан гелген янгы ясандырывну къурагъан заман.

О. ИСРАПИЛОВ чыгъаргъан сурат.

Янгы оьлчевлеге гёре

Оьтген йыл Хасавюрт шагьардагъы приборлар къурагъан завод гёз алгъа тутгъан планларын бары да техника-экономика натижалагъа гёре болжалдан алда тамамлагъан. Заводну шо уьстюнлюгю гьакъда КПСС-ни шагьар комитетини бюросуну, шагьар исполкомну ва ВЛКСМ-ни шагьар комитетини биргикдеги жыйынында да эсгерилген.

1990-нчы йылны биринчи гюнлеринден тутуп да хасавюртлу прибор къурувчулар гетген йыл йимик яхшы натижаланы къолда этмек учун бек къаст этип чалыша. Амма, тюзюн айтма герек, гетген йыл завод учун бары да яндан онгайлыкълар болуп битмеди. Айтгъаныкъ, ишни йылны башындан башлап ахырына ерли дегенлей бир йимик юрютмек учун толу кюйде имканлыкълар болмады. Хаммал етишмейгенликден производствону толу кюйде юрютмеге бажарылмайгъан гюнлер болду. Шо буса планланы толувуна къыставуллукъ салды, чыгъарылагъан малны сан янына да нукъсанлыкъ гелтирмей къоймады, ишде де гёнгюлсюзлюк тувдура эди.

Болса да заводну ёлбашчылары, ону бары да ишчилери ва инженер-техник къуллукъчулары шо четимликлеге бойсынып, гёнгюлсюзлюкге ян тартып турмагъа хыял этмей. Олар бешйыллыкъны ахырынчы йылында, шо четимликлени енге туруп, яхшы натижалагъа етишмеге къаст эте.

Гьали-гьалилерде заводда жыйын оьтгерилди. Шо жыйында заводну коллективи бу йылгъа янгы, артдырылгъан борчлар къабул этди. Шо борчлагъа гёре предприятиеде пландан артыкъ 6 минг манатны продукциясын алмакъ, иш чыгъарывну 0,5 процентге артдырмакъ, оьр санлы продукцияны чыгъарылагъан бары да продукция булан тенглешдиргенде, 20 процентге ерли гётермек, продукцияны 6 янгы журасын чыгъармакъ гёз алгъа тутулгъан.

Эсгерилген натижалар техниканы асувлу кюйде къолламакъны, чыгъарылагъан продукцияны къадарын артдырмакъны, сан янын яхшылашдырмагъа имканлыкъ береген аппаратланы, оьзге ясандырывланы къолламакъны талап этежек. Шо ишлер учун заводда 760 минг манат харжламакъ гёз алгъа тутулгъан.

Заводда узакъ къалмай 36 янгы ясандырыв ва технология процесслер ишге салынмагъа герек. Шону ва янгылыкъ яратывчу таклифлени ишге гийиривню натижасында 20 минг манат хайыр алынмагъа герек. Уьстевюне, 3 тонна къара ва 1 тонна ренкли металлар, 98 минг киловатт-сагьат электроэнергия экономия этилежек. Экономия этилген шо ресурслар булан завод янгы хаммалсыз эти гюн ишлемеге болажакъ.

Гьасили, оьрде эсгерилген чаралар предприятиеге 225 минг манат акъча хайыр алмагъа, 66 ишчи ерни эркин этмеге имканлыкъ бережек.

Заводда иш юрютювню къайдаларын да генг кюйде къолламакъ гёз алгъа тутулгъан. Бу йыл предприятиени дагъы да эки участкасы толу хозрасчётгъа гёре ишлейген къайдагъа гёчежек, уьч цехи арендагъа чыгъажакъ.

Приборлар къурагъан заводда социальный масъалаланы чечивге де язсыз агьамият берилмеге башлагъан. Заводну коллективини членлери учун къурулума герекли ял алыв базаны, санаторийни - профилакторийни, къуш эт болдурулажакъ кёмекчи хозяйствону проект-смета документлери гьазирлене.

Гертилей де, заводда лап да багъалы ва аслу зат бар буса, о да бу предприятиеде загьмат тёгеген ишчилер. Заводда оьзюню ишин бек яхшы бажарагъан инженер-техник къуллукъчулар, ишчилер аз тюгюл. Шо да коллектив бойнуна алгъан аслам борчланы инамлы кютежегине кюрчю бола.

В. ЯРМОЛЕНКО.

«Ленин ёлуна» жавап гелди

КЕМЧИЛИКЛЕР ТАЯР ДЕП УМУТ ЭТЕБИЗ

Бизин газетни январь айда чыкъгъан номеринде «Адилсиз ишлер, яда дачаланы пайландагъы терсликлер» деген баш булан критикалы макъала печать этилген эди. Шо макъалада, Буйнакскиде дачалар пайлавда ёлгъа йиберилген кемчиликлени гьакъында айтыла. Макъалагъа гёре Буйнакскидеги агъачлыкъ хозяйствону директору Б. Абдурагьмановдан бизге жавап гелди.

«Гертилей де, эки йыл алъякъда макъалада эсгерилеген кагъыз «Дослукъ» жамиятны председателини атына язылгъан ва шо ишни законсуз экенине мюкюр болабыз, — деп эсгериле Б. Абдурагьмановну жавабында. — Буссагьатгъы вакътиде макъалада эсгерилген топуракъланы законлу кюйде онгармагъа чаралар гёребиз. Тек шо топуракъланы къырыйындагъы агъачлыкъны къоруп сакълама борчлу мехлесхоз, этилеген законсуз ишлеге къарап, бир зат да болмагъандай пысып тура, деп язылгъанына биз мухбир булан рази болма болмайбыз. Агъачлыкъны къоруп сакълавчуланы 1985-нчи йылдан берли районну ва шагьарны ич ишлеге къарайгъан органлары булан, олай да партияны райкому, райисполком, районну халкъ контроль комитети, республиканы прокуратурасы булангъы кагъыз аралыкълары бизин папкабызда тура. Не чаралар гёрме айлансакъ да, тамгъа урунгъанда йимик токътайбыз. Шо органлагъа язгъан булан пайда чыкъмайгъанны билгенде, СССР-ни Агъачлыкъ хозяйство суну министрлигине ва Министрлер Советге кагъызлар йибергенбиз. Партияны райкомуну гьалиги биринчи секретары да шу масъаланы биринчи гюнлерден тутуп ортагъа салгъан. Шо саялы да, макъалада эсгерилген кемчиликлени тайдырмагъа боларбыз деп умут этебиз».

ТЫШ УЬЛКЕЛЕРДЕ АРТ ХАБАРЛАР

АХЫРЫНЧЫ ГЬАСИЛЛЕРИ ЧЫГЪАРЫЛГЪАН

ТОКИО, 19 февраль. (ТАСС). Японияны либерал-демократ партиясы уьлкени законлар чыгъарагъан оьр органына къаттыгюн оьтгерилген гезиксиз сайлавланы барышында япон парламентини вакиллерини палатасында мекенли кюйде уьст гелген. Тавуш беривню ахырынчы гьасиллерине гёре ЛДП 275 ер алгъан. Шо да бир партияны гьукуматны янгыдан къурмакъ учун толу кюйде таманлыкъ эте ва шону булан ол 35 йылны узагъында уьлкени ишин монополия къайдада юрюлюп турагъан къайдасын давам этивню сакълама гъа бола.

Японияны социалист партиясы тюпдеги палатада оьзюню депутат корпусун бир керен ярымгъа ювукъ артдыргъан. Гьали ол шонда 136 ер алгъан. Амма уьлкени къалгъан бары да оппозиция партиялары, шоланы ичинде демократ социализм, Японияны коммунист партиясы ва Комэйтони партиясы оьзлени ерлерин бир къадар тас этген.

Къысгъача

София

Мунда Болгарияны харлысыз синдикатларыны конференциясыны учредительный съезди оьзюню ишин тамамлагъан. Профсоюз форумунда Болгарияны загьматчыларыны къурумларыны яшаву ва чалышыву учун бек агьамиятлы къарарлар къабул этилген.

Профсоюз бирлешивюню ва съездни оьзюню атын алышдырыв къурумну структурасында, ону маънасында ва формаларында терен кюйдеги тюрленивлени гёрсете. Съезд Болгарияны харлысыз синдикатларыны конфедерациясыны Уставын ва платформасын къабул этген.

Будапешт

Мунда Венгрияны социалист партиясыны правлениесини оьтгерилген жыйыныны гьасиллерине гёре чакъырыв малим этилген. Айрыча алгъанда, шонда эсгерилегени йимик, демократ сайлавлар оьтгерив партия учун политика ябушув экенин социалистлер англай.

Сайлавланы биринчи девюрюнден оьтген бары да партиялагъа ВСП 24-нчю февральдан сонг сёйлешивлеге гелмеге ва бютюн миллет учун тарыкълы умуми масъалаланы арагъа салып ойлашма таклиф этген.

Калиш

(Къыбла-Гюнбатыш Польша)

Кёп къайдалы базар экономикасын къурувну ёлуна тюшген бугюнгю Польшаны аслу экономика масъалаларына байлавлу болуп, Калиш шагьарда «Загьмат ва еслик» деген конференция оьтгерилген. Ерли жамият къурумланы ситечилиги булан оьтгерилген шо уллу форумгъа лап да уллу промышленный предприятиелени, профессионал союзланы ва «Юрек бирлигини» бютюн Польша разилешивюню эки аслу профсоюз центрыны 500-ге ювукъ вакили жыйылгъан.

Министрлер, сеймни депутатлары ва «Юрек бирлигинден» гелген сенаторлар уьлке гьали демократиягъа гёчювню девюрюне етишгенин эсгерген. Кёп йылланы узагъындагъы кризисни натижасында тёбенлешген экономикасын яхшылашдырмакъ учун агьамиятлы къурал гьисапда есликни аралыкъларын бютюнлей реформасын, шолай да пачалыкъ секторуну авадан пайын онгача къоллагъа беривню айтгъан.

Бонн

ФРГ-ни гьар къайсы адамына оьзге уьлкелерден мунда давам этилип турагъан гелгинчилерине ол нечик янашагъаны гьакъында сорав берсенг, уьч адамдан экиси шогъар шат тюгюл экенин айтажагъына шек ёкъ. Артдагъы вакътилерде, Гюнбатыш Германияны печаты эсгерегени йимик, ГДР-ден ва Гюнтувуш Европаны оьзге уьлкелеринден Федератив Республикагъа барагъан адамланы кёплюгю «бюндесбюргерлени» арасында баргъан сайын бек разисизлик тувдура.

«Шпигель» деген жумалыкъ журналда языллп чыгъарылгъан статистика маълуматлары гелгинчилени агъымы ФРГ-ни халкъыны янындан разисизлик тувдурагъаны гьакъында лап да арив кюйде хабарлай. Буссагьатгъы вакътиде, деп эсгере журнал, Федератив Республикасыны ватандашларыны янгыз 33 проценти ГДР-ден гелгенлени барысы да Гюнбатыш Германияда даимликге къалгъанны яны. Гетген йылны октябрь айында буса — дазулар ачылгъынча алда — Гюнбатыш Германияны ватандашларыны 63 проценти шону яны болгъан.

Нью-Йорк

Американы налоглар управлениеси тыш уьлкелени США-дагъы фирмаларыны финанс чалышывун ахтармагъа башлагъан. «Нью-Йорк таймс» деген газет билдиргени йимик, налог инспекторлары Бирлешген Штатларда налогланы тёлевден баш къачырмакъ учун тыш уьлкели корпорацияланы бёлюклери гьар тюрлю пышдырыкъ ишлер эте деп шеклене.

Артдагъы он йылны ичинде тыш уьлкелени США-дагъы еслигини оьлчевлери уьч керен артгъан, 1,8 триллион долларгъа етишген. Бирлешген Штатланы территориясында 36 мингден де артыкъ тыш уьлкели компаниялар ва оланы бёлюклери иш гёре. Оланы бары да гелимлери артдагъы он йылны ичинде эки керенден де кёп артгъан.

(ТАСС. 19 февраль).

«Къылыгъын тас этген къылгъа сюрюнер» деген макъалагъа гёре

Четенге салып ташламаса да...

Къалсын Акъгёзовну макъаласын охугъан заманда, кёп зат гёз алдыма гелди, кёп затны гьакъында ойлашдым. Шо макъала мени йимик ачлыкъны, давну акъубаларын да башдан гечиргенлеге бек таъсир этежегине шек ёкъ.

Мен Къалсынны танымайман. Амма ол айланабызда болуп турагъан, бизин халкъны ата-бабалардан гелген асил адатларына ёлакъ тийдиреген, илыкъ гелтиреген затланы гьакъында жаны авуртуп, гьалекленип къазапланып язгъан. Осал, эрши затланы сюймейгени ачыкъ кюйде гёрюнюп тура. Ол тюппе-тюз айта. Табагъаныбыздан эсе, тас этегенибиз кёп. Айрокъда яшоьрюмлени бирлери бек эдепсиз, бек уятсыз бола бара. Не эрши затны этме де, не авзуна гелсе, шону сёйлеме де къайырмай.

Ёлдаш Акъгёзов телевизордан гёрсетилеген, оьзлеге авлетлер де, ата-аналар да бирче олтуруп къарама болмайгъан, ачыкъ-ачыкъдан биябурлукъгъа, зиначылыкъгъа байлавлу кинолар артдагъы вакътилерде айрокъда кёп болуп тургъанын эсгере. Шогъар дазу салмагъа тарыкъ. Дагъы ёгъесе, булай да саякъ яшавгъа, терс ёлгъа юреги авагъан яшоьрюмлени санаву дагъы да артмакълыкъ бар. Шо буса не жамият учун, не ата-аналар учун яхшы тюгюл.

Мен шулай бирдагъы бир затны гьакъында да айтма сюемен. Неге буса да, чагъы йигирмагъа да етишмеген, ата-анасы да, алты саны да сав, йыртыкъ да гиймейген, ач да ятмайгъан яппа-яш адамлар «Яшав яман, яшамагъа ажайып къыйын» деп артсыз-алсыз кант этеген, амалсыз-пакъыр болуп зигер бичеген болуп баралар. Тюзюн айтсам, олагъа къарама жиргенивюнг геле. Ёкъ, о тайпалар оьзлени чагъында миллионлар булангъы уланлар ана эли учун от-оьртенли дав майданда жанларын къурбан этгени гьакъда бир сама да ойлашмай ва ойлашмагъа да сюймей. Къалсын Акъгёзов оьзюню макъаласында дурус эсгере, аллагь гёрсетмесин, эгер ана Ватаныбызгъа къара гюн къопса, ону душмандан якълама тюшюп къалса, булай азман тайпа эр намусдан, эл намусдан баш къачырмагъа да бола. Озокъда, олар шолай тарбиялангъанлыкъгъа жамият айыплы демек тюз болмас. Шону айыбын школагъа салмакъ да онча къыйышмас. Мен ойлашагъан кюйде шогъар аввал башлап ата-аналары гюнагьлы. «Алма терегинден арек тюшмес» деп негьакъ айтылмагъан.

Мен Буйнакск районну Эрпели юртунда яшайман. Гьали мени оьмюрюм 70-ге тармашгъан. Пенсиядаман. Яшавну хыйлы толкъунларын башымдан гечиргенмен. Гьали буса, аллагьны яхшылыгъындан, гюнлер-гечелер ач къалмайбыз. Ашама бар, гийме бар. Тек мен бир затны англап болмайман. Бир тайпалар шунча аламат акъчагъа сутурланып нете? Акъча учун не этмеге де, не осал ёлгъа тюшмеге де къапкъабуллар барлыгъы мени йимик ач гюнлени, харлы-зарлы гюнлени гёргенлени талчыкъдырмай болмай.

Аталардан бизин Ватаныбыз учун Уьстюнлюк къалгъан. Мен шо оьрде эсгерген осал къылыкълы яш адамлардан элибизге, халкъыбызгъа не къалажагъы гьакъда рагьатсыз кюйде ойлашаман. Элни къысматын шолайланы къолуна берме ярармы? Сонг да, Къалсын Акъгёзов оьзюню макъаласында, къарт болгъан деп айтып, ата-анасын къартланы сакълайгъан уьйлеге элтип ташлайгъан уланлар яда оьзлени ата-аналары да сав тура экенчин, етим къалагъан яшлар аз тюгюл гьакъда да къазапланып айта. Шогъар къазапланмай, не гер къазапланарсан дагъы! Шо Дагъыстанда яшайгъан миллетлеге бирдокъда къыйышагъан зат тюгюл.

Алдын заманларда ата-ананы къарт болуп къавжагъанда, къаламы сынгъанда, четенге де салып, уланлары ярдан ташлай болгъан дейлер. Бир гезик бир улан четенге де салып, атасын ярдан ташлама элтгенде, ол уланына: «Балам, мени ташласанг да, бу четенни ташлама, сакълап къой!», деген. Уланы шону маънасын гьазир англамагъан. Шо заман къарт булай айтгъан: «Сагъа да шу магъа йимик къартлыкъ къобуп, ярдан ташлама тюшгенде, бу четен, ким биле, балики, сени уланынга да тарыкъ болур!» Бу тапшурмалы хабарны мисалгъа гелтирмегимни маънасы ёкъ тюгюл. Гьалиги ягъы ярты уланланы бирлери къартлыгъы къаршы гелген атасын яда анасын къартлар сакълайгъан уьйлеге элтип ташлайгъанлы шо бырын замандагъы эсги къайданы эсге салагъан ёрукъдагъы эрши ишдир. Гёзюню тирисинде шолай юреги сынгъан къартлар оьзлени авлетлеринден савунда чы нечик де, оьлгенде де гечмес!..

Мен Къалсын Акъгёзовну макъаласында гётерилген бир нече масъалалагъа байлавлу оьз ойларымны билген кюйде айтдым. Артгъа-сонггъа салмайлы, анадаш газетибизни бетлеринден менден къайрылар да шо гьакъда не ойлашагъанын, нечик ойлашагъанын айтмай къоймас деп хыял этемен. Арадан дагъы да он—он беш йыллар оьтген сонг шо гьакъда сёйлеп турмакъны, балики, бир маънасы да болмай къалмакъ бар. Сонг геч болар.

Муъминат МАМАЕВА,
Буйнакск районну Эрпели юртунда яшайгъан пенсионер къатын.

БИЗИН ГЮЧЮБЮЗ ДОСЛУКЪДА

Мен ва мени йимик минглер булангъы учителлер яш наслуну интернационализмни ругьунда тарбиялап гелгенбиз. Шо саялы Арменияда, Азербайжанда болуп турагъан агьвалатлар магъа айрокъда бек яман тие. Партия, Совет гьукуматы гёреген чаралар да шо агьвалатлагъа хыйлы заман айтардай кар этмей турду.

Армения, Азербайжан бизин хоншу республикаларыбыз буса да, ондагъы йимик агьвалатлар бизин Дагъыстанда болмажакъгъа мен инанаман. Неге тюгюл, дагъыстан миллетлени дослугъуну тамурлары кёп терен. Тек бизге де сакъ болма тюше.

Мен яшайгъан Ленин районда аслу гьалда къумукълар ва даргилер тура. Оланы арасында бир заманда да эришивлюклер болмагъан. Халкъны арасында Къарабудагъ ва Губден деген агъа-инилер болгъан ва сонг олар оьзлени атлары къоюлгъан юртлар да къургъан деген хабар бар. Бугюн шо юртланы аралыкълары да агъа-иниленики йимик. Мен оьзюм Губденде тувгъан бусам да, Къарабудагъгентде яшайман. Мени дёрт яшым да мунда тувгъан. Биз бир заманда да масхарагъа сама къумукълардан намусубузгъа тиердей сёз эшитмегенбиз. Къыз берип, къыз алып къурдашлыкъ къардашлыкъ булан беклешген. Миллетлени дослугъуна бизин юртда нечакъы да мисаллар бар.

Гётерилген масъаланы заманында чечип алдын алмаса, миллетлени арасындагъы разисизликлер оьчлюкге айланып гетмеге де бола. Шолай гьал гетген йыл губденлилени ва мунда гёчюп гелген сирягилилени арасында тувула туруп аз къалды. Насипге, шо эришивню оьрчюкдюрмей сёйлешивлер булан чечмеге бажарылды.

Мен ойлашагъан кюйде, къайсы эришивлю масъала арагъа чыкъгъанда да интеллигенция уллу роль ойнама бола. Айрокъда, педагоглар. Олар Закавказьедеги къыставуллукъ бизге къабунмасын учун англатыв ишлер юрютме ва оьзге чаралар гёрме герек.

А. ЗАЙНАЛОВ.

УЗАКЪ ОЬМЮР

Аргентиналы балыкъчылар денгизде тамаша такъалыбакъаны тутгъан. Ону ахтарып къарагъан Мар-Дер-Плата музейни специалистлери токъташдырагъаны йимик, такъалыбакъагъа 230 йыл бола.

ЭВМ КЁМЕК ЭТЕ

Францияда булай ресторанлар ишлеме башлагъан: онда баргъан адамлар, официантны столундагъы гиччирек компьютерни янына барып, ашама сюйген затын заказ эте. ЭВМ заказ алынгъан вакътини, олтурагъан столуну номерин, заказ этилеген ашланы белгилей. Бир вакътини ичинде шо ресторанны кухнясындагъы дисплейни экранына да языла. Шолай къайда официантгъа сав гюн чабып айланма тюшеген бир нече километр ёлун экономия этмеге имканлыкъ бере.

БЫРЫНГЪЫ ИНГИЛИКЛЕР-ОБАЛАР...

Къатынгишилер бырынгъы заманларда да оьзюн безендиривню гьайын эте болгъан. Перуаны маъдан ахтарывчулар тапгъан затлар шогъар шагьатлыкъ эте. 2 минг йыл алда оьлген къызны сюегини янында ингиликлени-обаланы жыйымы табулгъан: обасы булан бирге ону сюртеген заты, кирпиклерин ва къашларын бояйгъан сюрме, таракъ, къашларын алагъан маша, тырнакъларын тегишлейген алат. Тек гюзгюсю гьалигилерине ошамай. Къызлар ону орнуна тегишленген ез гесекни къоллай болгъан.

ТАШКЁМЮР БУЛАН ЮРЮЯ

Американы алимлер бензинни орнун тутма болагъан ягъарлыкъны ахтарывларын узата. Уорлен шагьарда (Огайо штат) «Дженерал моторс» фирманы специалистлери ташкёмюрню гючю булан ишлейген двигателли машинни сынап къарагъан. Ташкёмюрню чангына ишлейген моторну иш чыгъарыву бензин булан ишлейгенинден эсе 20 процентге артыкъ экени токъташдырылгъан.

40 ЯШЫ БУЛАНГЪЫ УЬЯГЬЛЮ

Кёп яшлы уьягьлюлер Азия пачалыкълар учун онча сийрек зат тюгюл. Непалда 62 йыллыкъ Шреста деген сабанчыны бир де оьзю яшагъан юртдан ари чыкъмагъан буса да, савлай уьлке таный. Ону уьягьлюсюнде бираз алда 40-нчы яш тувгъан.

УЛАНЪЯШЛАНЫ АТАВУ

Японнядагъы Дзянодзима деген гиччирек атавгъа «Уланъяшланы атаву»

сталаланы арагъа салып ойлашма таклиф этген.

Калиш

(Къыбла-Гюнбатыш Польша)

Кёп къайдалы базар экономикасын къурувну ёлуна тюшген бугюнгю Польшаны аслу экономика масъалаларына байлавлу боолуп, Калиш шагьарда «Загьмат ва еслик» деген конференция оьтгерилген. Ерли жамият къурумланы сиптевлюгю булан оьтгерилген шо уллу форумгъа зап да уллу промышленный предприятиелени, профессионал союзланы ва «Юрек бирлигини» бютюн Польша разилешивюню эки аслу профсоюз центрыны 500-ге ювукъ вакили жыйылгъан.

Министрлер, сеймни депутатлары ва «Юрек бирлигинден» гелген сенаторлар уьлке гьали демократиягъа гёчювню девюрюне етишгенин эсгерген. Кёп йылланы узагъындагъы кризисни натижасында тёбенлешген экономикасын яхшылашдыр-

маникны ватандашларыны 63 проценти шону яны болгъан.

Нью-Йорк

Американы налоглар управлениеси тыш уьлкелени США-дагъы фирмаларыны финанс чалышывун ахтармагъа башлагъан. «Нью-Йорк таймс» деген газет билдиргени йимик, налог инспекторлары Бирлешген Штатларда налогланы тёлевден баш къачырмакъ учун тыш уьлкели корпорацияланы бёлюклери гьар тюрлю пышдырыкъ ишлер эте деп шеклене.

Артдагъы он йылны ичинде тыш уьлкелени США-дагъы еслигини оьлчевлери уьч керен артгъан, 1,8 триллион долларгъа етишген. Бирлешген Штатланы территориясында 36 мингден де артыкъ тыш уьлкели компаниялар ва оланы бёлюклери иш гёре. Оланы бары да гелимлери артдагъы он йылны ичинде эки керенден де кёп артгъан.

(ТАСС, 19 февраль).

Шо саялы Арменияда, Азербайжанда болуп турагъан агьвалатлар магъа айрокъда бек яман тие. Партия, Совет гьукуматы гёреген чаралар да шо агьвалатлагъа хыйлы заман айтардай кар этмей турду.

Армения, Азербайжан бизин хоншу республикаларыбыз буса да, ондагъы йимик агьвалатлар бизин Дагъыстанда болмажакъгъа мен инана-

Мен яшайгъан Ленин районда аслу гьалда къумукълар ва даргилер тура. Оланы арасында бир заманда да эришивлюклер болмагъан. Халкъны арасында Къарабудагъ ва Губден деген агъа-инилер болгъан ва сонг олар оьзлени атлары къоюлгъан юртлар да къургъан деген хабар бар. Бугюн шо юртланы аралыкълары да агъа-инилени йи-

...да мунда тувгъан. Биз бир заманда да масхарагъа сама къумукълардан намусубузгъа тиердей сёз эшитмегенбиз. Къыз берип, къыз алып къурдашлыкъ къардашлыкъ булан беклешген. Миллетлени дослугъуна бизин юртда нечакъы да мисаллар бар.

Гётерилген масъаланы заманында чечип алдын алмаса, миллетлени арасындагъы

...эришивню оьрчюкдюрмей сёйлешивлер булан чечмеге бажарылды.

Мен ойлашагъан кюйде, къайсы эришивлю масъала арагъа чыкъгъанда да интеллигенция уллу роль ойнама бола. Айрокъда, педагоглар. Олар Закавказьедеги къыставуллукъ бизге къабунмасын учун англатыв ишлер юрютме ва оьзге чаралар гёрме герек.

А. ЗАЙНАЛОВ.

Америкалы алимлер бензинни орнун тутма болагъан агъачлыкъны ахтарывларын узата. Уэрлэн шагьарда (Огайо штат) «Дженерал моторс» фирманы специалистлери таш кёмюрню гючю булан ишлейген двигателли машинни сынап къаргъан. Таш кёмюрню чангына ишлейген моторну иш чыгъарыву бензин булан ишлейгенинден эсе 20 процентге артыкъ экени токъташдырылгъан.

40 ЯШЫ БУЛАНГЪЫ УЬЯГЪЛЮ

Кёп яшлы уьягълюлер Азия пачалыкълар учун онча сийрек зат тюгюл. Непалда 62 йыллыкъ Шреста деген сабанчыны бир де оьзю яшагъан юртдан ари чыкъмагъан буса да, савлай уьлке таный. Ону уьягълюсюнде бираз алда 40-нчы яш тувгъан.

УЛАНЪЯШЛАНЫ АТАВУ

Япониядагъы Дзинодзима деген гиччирек атавгъа «Уланъяшланы атаву» деп айта. Мунда кёп йыллардан берли къызъяшлардан эсе уланъяшлар уьч керен ярымдан да артыкъ тува. Башлапгъы класларда охуйгъан 19 охувчуну янгыз бириси къызъяш. Алимлер токъташдырагъан кюйде, ону сыры мундагъы ичеген сув булан байлавлу. Эргишн клеткалар къатынгишиленикинден эсе сувда содагъа бек чыдай. Ерли булакъларда агъагъан сувларда шолай сода оьтесиз кёп.

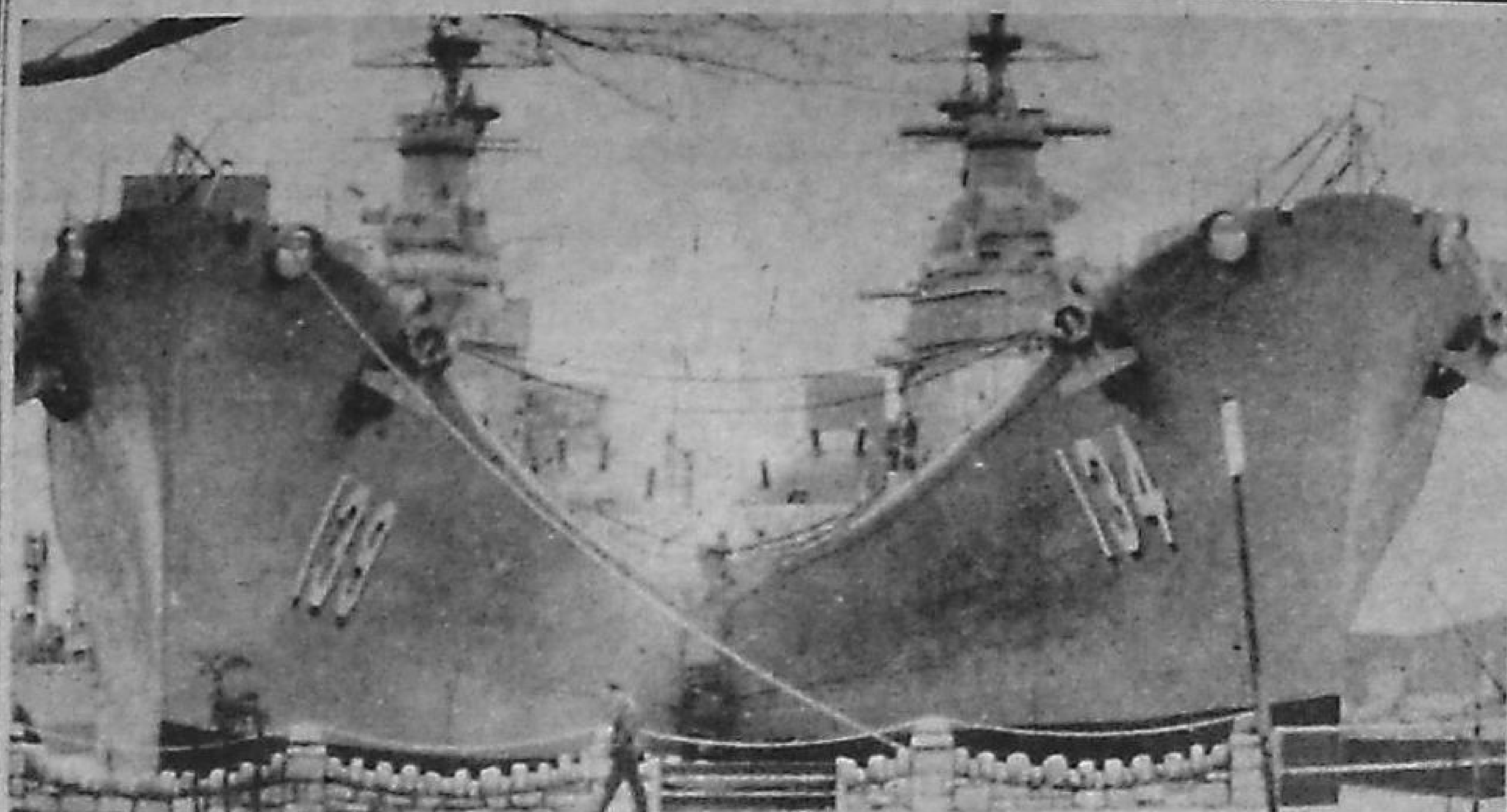

США-ни оборона министри Ричард Чейни Пентагонда пресс-конференция оьтгерген. Шонда ол военный бюджетни администрация гьазирлеген проектини бир нече бёлюклерини уьстюнде токътагъан.

Р. Чейни билдиргени йимик, акъчаны сыйдан тюшювюн гьисапгъа алмакъ булан пентагонну янгы бюджетини проекти военный харжланы кемитмекни гёз алгъа тутгъан.

Ол айтагъангъа гёре, военный бюджетни бу проектни «Гюнтувуш Европада ва Совет Союзда болгъан уллу алышынывлагъа жавап гьисапдагъы биринчи абатланы» къуршай. Оборона министри билдиргенине гёре, кемитилеген затланы списогуна тюшген военный базалар ва объектлер «эсгиленген» ва пентагонгъа «герек тюгюл».

СУРАТДА: США-ны дав-денгиз гючлерини «Салем» ва «Де мойн» деген крейсерлери Филадельфияны денгиз портунда. (Пентагон шо портну да япмакъны гёз алгъа тута).

АП-ТАСС-ны сураты.

Къырым областдагъы Алупка шагьарда «Лебединое озеро» деген кёлню гёрюнюшю.
О. Исрапиловну фотоэтюду.

Редактор
С. Н. ВАЛИЮЛЛАЕВ.

ЮРТЛУЛАРЫМ КЪУВАНА

Ленин районну Къакъамахи юртуну загьматчыларыны яшавун яхшылашдырывда, гьалигьалилерде мекенли къошум болду. Янгы йылны алдында юртгъа табии газ гелтирилди. Буссагьат юртдагъы агьлюлени авадан пайына табии газ тартылып битген ва къалгъанларына да тартылып тура. Газ быргъыланы юртгъа гелтиривде ва орамлагъа тартывда сварщик Абдурагьим Абдурагьимов ва ону ёлдашы Жалил Къасымов къайратлы загьмат тёгюп ишледи. А. Абдурагьимов бизин районну оьзге юртларына газ тартывда да гьакъ юрекден загьмат тёкген, оьз къошумун этген. Ол сварщик касбуну юрютегенли он беш йыллар бола. Оьз ишин бажара, сан янлы кюте. Газ быргъыланы къурашдырыв бек жаваплы иш экенни ол англай. Нечесе тергевлер гелип ону ишине оьр къыймат берген. Оьзюню намуслу иши учун ол гьюрметлев грамоталар булан савгъатлангъан.

У. БАГЬАВУТДИНОВ.

ТВ

ТАЛАТГЮН, 20 ФЕВРАЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 Сигь ручу нарны гьакъындагъы ёмакъ». Мультфильм. 8.45 Ж. Б. Мольер. «Тартюф». А. П. Чеховну атындагъы Москва чебер академия театрны фильми-спектакли. 16.00 Яшлар учунгъу фильм. «Автомобиль, жыкъы ва Клякса деген ит». «Мосфильм». 17.40 «Сайлавлар-90». Медицина къуллукъчулар — халкъ депутатлагъа кандидатлар булан ёлугъув. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Бизин почта. 19.30 «Дагъыстан» деген программа. 19.45 «Резонанс». 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Агьамиятлы баянлыкъ. 21.40 «Гюнешли ел». Алты серияллы телевизионный чебер фильм. 1-нчи баш — «Иркутскиге барыв». «Экран». 22.45 Хоккей. СССР-ни чемпионаты. ЦСКА — «Динамо» (Москва). 3-нчю бёлюгю. В. И. Ленинни атындагъы Центральный стадиондан берилиш. 23.35 Документли фильм. 23.45 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 «Экстрасенс нечик болма бола». Илму-англатыв фильм. 8.35, 9.35 География. 8-нчи класс. Табиат. Гюнтувуш Сибирни табиаты. 9.05 Француз тил. Охутувну биринчи йылы. 10.05 Француз тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35 Музыка. 6-нчы класс. Н. А. Римский-Корсаков. 11.05 Уьягълю академия. 11.35 Халкъ кюйлери. 11.45 Такрарлав фильм. 12-нчи сериясы — «Шавла». 13.00 Биатлон. Дюньяны чемпионаты. 20 километрлик мезгил. 16.00 «Золушка» деген чебер фильм. 17.10 «Пил ва кагъыз». Мультфильм. 17.20 Уьстюнлюкню 45 йыллыгъына. «Ананы васияты». 17.40 Поэзияны минутлары. 17.45 Музыкантлар музыканы гьакъында. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 СССР-ни Оьр Советини сессиясында. Перерывинде (20.00) — «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» «Танывлу оьрдек бала». 21.15 «Сюювлю йырлар». СССР-ни халкъ артисткасы Л. Гурченкону ортакъчылыгъы булангъы телевизионный музыкалы фильм. 22.00 А. С. Пушкин. «Полтава». РСФСР-ни ат къазангъан артисти С. Шакуров охуй.

АРБАГЮН, 21 ФЕВРАЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 Музыкантлар музыканы гьакъында. 9.20 «Гюнешли ел» Алты сериялы телевизионный чебер фильм. 1-нчи баш — «Иркутскиге барыв». 10.25 Телевизионный документли фильм. 10.55 Халкъ яратывчулугъуну «Энемжая» деген VIII Халкъара фестивалыны телевизионный программасы. «Тунисни музыкалы фольклору». 11.30 «Дюньяны айланасында». Альманах. 12.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 16.20 «Алан» деген Темиркъазыкъ-Осетия пачалыкъ ансамблини концерти. 17.15 Шагьар ва район Советлеге халкъ депутатлагъа кандидатлар булан ёлугъув. 18.05 Дагъыстан ТЭЦ-ни коллективини гьакъында гёрсетив фильм. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Дагъыстан поэзияны сагьнфалары. Камалдин Агьматов (Лезги тилде). 19.10 «Дагъыстан» деген программа. 19.25 Билдиривлер. 19.30 Леонид Быковну фильмлери ва роллары. «Ябушмагъа янгыз къартлар бара». Чебер фильм. А. Довженкону атындагъы киностудия. 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 Агьамиятлы баянлыкъ. 21.40 «Гюнешли ел». Алты сериялы телевизионный чебер фильм. 2-нчи баш — «Уьйге къайтыв». 22.45 «Бешинчи мюйюш». 00.15 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 Илму-англатыв фильм. «Отставкагъа чыкъгъан майорну парахатлыкъдагъы яшаву». 8.35, 9.35 Табиат дарс. 3-нчю класс. «Къышны гьаваси оьзтёрече оьтгере». 9.05 Немец тил. Охутувну биринчи йылы. 10.05 Немец тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35, 11.35 Физика. 7-нчи класс. 11.05 «Мен оьзюмню къанатларым булан учаман». Илму-англатыв фильм. 12.05 Такрарлав телефильм. 13-нчю сериясы — «Чарслы эртен». 17.00 «Ишн судда». Чебер фильм. 18.25 Билдиривлер. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 СССР-ни Оьр Советини сессиясында. Перерывинде (20.00) — «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!» Мультфильм. 21.15 Телевизионный документли фильм. «Илья Сельвинский Яшавну башланыву». 21.55 Коллаж. 22.00 И. С. Бах «Кофе кантата».

РАДИО

ТАЛАТГЮН, 20 ФЕВРАЛЬ

7.15 «Тангчолпан» деген информация - публицистика программа. 17.00 Янгы хабарлар. 17.20—18.00 Театр микрофонну алдында. И. Ибрагьимовну «Япыракълар айтар» деген пьесасы.

АРБАГЮН, 21 ФЕВРАЛЬ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 Гюнлюк темагъа гёре. 17.35—18.00 «Йыр чакъыра». Концерт.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителине — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне — 7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне — 7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-01, издательствогъа — 7-51-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (Комсомольский проспект, 61).